

D*iplomatari
de la Unió
del Regne de València*

(1347 – 1349)

Edició a cura de
Mateu Rodrigo Lizondo

2013

*f*onts històriques valencianes

*Directors de la col·lecció
Antoni Furió i Enric Guinot*

Sèrie Documents Històrics Valencians 6
en coedició amb
l'Acadèmia Valenciana de la Llengua

*Directors
Ramon Ferrer i Albert Hauf*

© De l'edició, introducció i índexs: Mateu Rodrigo Lizondo, 2013

© D'aquesta edició:
*Universitat de València,
Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2013*

Disseny de la col·lecció: J.P.

Il·lustració de la coberta:

Escut del rei Pere el Cerimoniós, procedent de la porta del Real de la muralla de València (pedra blava, 112 × 66 cm; any 1375).

Museu de Belles Arts de València. Fotografia: Paco Alcántara

Maquetació: Inmaculada Mesa

ISBN: 978-84-370-9253-9 (Universitat de València)

ISBN: 978-84-482-5884-9 (Acadèmia Valenciana de la Llengua)

Dipòsit legal: V-2991-2013

Impressió: Guada Impressors, SL

«...per aquexa rahó fon feyt, que·n fossen pus forts,
quia virtus unita fortior est dispersa.»

Joan Sala, jurista i ciutadà de València,
capità de la Unió.

Doc. 163: interrogatori, fol. 10r.

Introducció

La col·lecció documental que presentem té el seu origen en la nostra tesi de doctorat en Història, amb el títol de *La Unión de Valencia (1347–1348). Una revuelta ciudadana contra el autoritarismo real*, dirigida pel professor Paulino Iradiel Murugarren. Es va llegir el 4 d'abril de 1987 a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de València; el tribunal, format pels Profs. Miguel Ángel Ladero Quesada, Jaume Sobrequés Callicó, Mariano Peset Reig, Antoni Riera Melis i Pedro López Elum, li atorgà la qualificació d'«Apte *cum laude* per unanimitat», segons la nomenclatura vigent.

Dividida en dos volums, el segon contenia un apèndix documental, que ha estat la base d'aquesta edició. Els documents, amb qualque supressió, i substancialment incrementats per la incorporació de nous texts que són producte de les recerques efectuades uns anys després a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (particularment en la Secció *Cartes reials diplomàtiques*), han estat íntegrament revisats, en la seua major part a la vista dels originals. Formen un recull de 184 peces, que abasten un segment cronològic entre els anys 1345 i 1356, dividit, d'acord amb les fases cronològiques significatives en el curs de la revolta, en nou capítols.

El diplomatarí forma el complement natural de l'estudi monogràfic de la Unió, el moviment polític de major relleu —i gravetat— al regne de València medieval, que es publicarà en un pròxim futur.

* Treball realitzat dins del Projecte d'Investigació HAR2011-28718, *Una capital medieval y su área de influencia. El impacto económico y político de*

la ciudad de Valencia sobre el conjunto del reino en la Baja Edad Media, del Ministerio de Economía y Competitividad.

EL CONFLICTE DE LA UNIÓ

La guerra de la Unió ha estat secularment, abans del nostre estudi citat, un episodi molt mal conegut de la història del regne de València, que es mantenia entre ombres, erròniament interpretat per assimilació a les Unions aragoneses, tanmateix de caràcter prou diferent. Falta d'un coneixement directe sobre fonts d'arxiu, la revolta era entesa com una pràctica extensió de la del regne veí, i assimilada, amb una simplificació fora de tota lògica històrica, al caràcter nobiliari antimonàrquic d'aquella. Sense el prestigi històric que obtingué la Germania, gràcies en part als cronistes coetanis del XVI, no havia merescut, com aquest moviment, l'honor de rebre l'atenció d'investigacions monogràfiques als segles XIX i XX.¹

La revolta va sorgir en un marc de crisi, propi de la conjuntura per què passava l'Occident en aquells temps. D'una banda, el dèficit, crònic, en l'abastiment de forment a la ciutat de València, agreujat per una successió d'anys de collites fallides, conduí a la carestia, o fam segons altres, declarada l'any 1347, precisament al temps que s'alçava la resistència contra el govern reial. De l'altra, la capital, en particular, experimentà un alarmant procés d'endeutament públic, provocat de manera directa pels subsidis que li havia calgut retre a la Corona en els anys precedents, dedicats a un seguit d'empreses militars: la guerra de l'Estret, en aliança amb Castella, la lluita amb la república de Gènova, o les campanyes per a la incorporació del regne de Mallorca i els comtats ultrapirenaics. Tot això contribueix a explicar el descontent de les minories dirigits, al regne de València com als altres països de la Confederació.

¶ ¹ Entre els historiadors clàssics, sols dóna notícia documentada de les Unions, la d'Aragó i la de València, basada en els arxius reials de Barcelona, Jerónimo ZURITA (*Anales de la Corona de Aragón*, Saragossa, Pedro Lanaja, 1668; n'hi ha edició crítica d'A. Canellas López, Saragossa, Inst. Fernando el Católico, 1967-1977, 8 vols.). Ofereix informació d'arxiu, limitada a les viles de Xàtiva i de Morvedre, el P. Francisco DIAGO (*Apuntamientos recogidos por el P. M. Fr. ———, O. P., para continuar los Anales del Reyno de Valencia desde el Rey Pedro III hasta Felipe III*, ed. de José M.ª Garganta, OP, 2 vols., València, Acción Bibliográfica Valenciana, 1936-1946). Modernament, els historiadors no n'han aportat res de nou fins a Josep MARTÍNEZ ALOY («Los privilegios de la Unión valenciana», *Almanaque de "Las Provincias"* per al 1899, València 1898, pp. 115-116). Amparo CUEVES GRANERO examinà documentació de la postguerra unionista de l'Arxiu de la ciutat de València («Una nueva fuente para el conocimiento de la Unión valenciana: los "Judiciaris" del Archivo Municipal de Valencia», *VII Con-*

greso de Historia de la Corona de Aragón, III, Barcelona 1962, pp. 155-160), com igualment féu després Carmelina SÁNCHEZ-CUTILLAS («Los damnificados de la guerra de la Unión (1345-1348) [sic] y la función de un nuevo procurador de miserables», *Primer Congrès d'Història del País Valencià* [València 1971], II, València 1980, 605-618). Així mateix, es deu a Eugeni DíAZ MANTECA l'edició de les fonts que acrediten la repressió exercida contra els llocs unionistes a la comarca del Maestrat («Notes documentals per l'estudi de la Unió al Maestrat de Montesa (s. XIV)», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* LXI [1985] 93-141). Per part nostra, i com a avanç de la investigació desenvolupada en la tesi conculsa el 1987, aparegué l'article «La Unión valenciana y sus protagonistas», *Ligarzas* 7 (València, Universitat, 1975) 133-166. Just enguany, per últim, s'ha publicat el llibre de Vicent BAYDAL SALA, *Els orígens de la revolta de la Unió al regne de València (1330-1348)*, València, Universitat de València, 2013, derivat d'una tesi de doctorat llegida a la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona.

El rei, Pere el Cerimoniós (IV en Aragó, II al regne de València), va voler implantar en aquesta primera fase del seu regnat —que es prolonga del 1336 al 1387—, en franc allunyament dels hàbits polítics, pactistes i parlamentaris, dels estats de la Corona catalanoaragonesa, un govern de caràcter més personal, o millor dit autoritari. En aquesta línia, el sobirà es va beneficiar de la incorporació a la seua cort d'un grup d'antics consellers del depositat Jaume III de Mallorca, ara al seu servei, entre els quals cap destacar el nou canceller, Hug de Fenollet, doctor en ambdós drets i futur bisbe de Vic i de València, tots ells d'una orientació romanista que tendia a l'enfortiment de l'autoritat de la Corona. Aquesta pràctica de govern s'adverteix clarament en els poders que exercien, contra fur, els seus alts oficials, sens dubte en virtut de consignes de la monarquia, i com a conseqüència indirecta de les necessitats financeres d'aquesta, tot provocant una munió de greuges o reclamacions que la Unió s'encarregaria de recollir i esgrimir davant del monarca.

La culminació, imprudent, d'aquesta política, es va manifestar la primavera del 1347, quan el rei Pere provocà una crisi successòria inesperada, probablement per l'afany d'apartar del poder el seu germà menor, l'infant Jaume, comte d'Urgell i vescomte d'Àger, que, com a immediat hereu del tron si el rei no tenia successió masculina, exercia la lloctinència general dels regnes. El Cerimoniós, a penes fets els vint-i-vuit anys d'edat, acabava de perdre la seua primera muller, la reina Maria de Navarra, morta de sobrepant a València, de la qual li havien nascut dues filles. Tot i que la situació no suposava cap perill per a la supervivència de la dinastia, volgué fer proclamar la seua primogènita, la petita infanta Constança, com a successora en cas de morir sense descendència masculina, i com a hereua, sota un tutor, la va nomenar lloctinent general de la Corona.

Aquesta exhibició de poder, irreflexiva, perquè la decisió no va ser adoptada en corts generals, sinó al consell reial, promogué la reacció dels pobles, dirigits per unes oligarquies que seran urbanes al regne de València, d'acord amb la contextura social i política del país, així com a l'Aragó assumirà el protagonisme l'alta noblesa, tal com venia sent tradició des del segle anterior. Tanmateix, a Catalunya, no s'hi produeix cap moviment, no sabem si per haver estat menys afectada pels excessos autoritaris de la monarquia.

El moviment naix al si del Consell de la ciutat de València, i serà fonamentalment burgés, encapçalat pels ciutadans, juristes i mercaders, amb l'adhesió d'una part de la noblesa, en general cavallers urbans, més que no els grans barons. Pren la denominació d'Unió, tot utilitzant una figura per a la qual la ciutat es creia facultada per privilegis reials de Pere el Gran i d'Alfons el Franc —interpretats forçadament—, però que sembla haver estat adoptat de fet per l'exemple de la tradició aragonesa antimonàrquica del segle anterior.

L'objectiu de la revolta valenciana, més avançat del que deixen pensar els greuges invocats, és imposar a la Corona uns mecanismes constitucionals de control de l'actuació de l'executiu al territori valencià, que difícilment podien ser

acceptats pel rei, perquè el sotmetia a una subordinació sense precedents. Els regnes havien d'intervenir en la composició dels membres del consell reial, seria creat un jutge general —jutge de contrafors— del regne de València, inspirat en la institució del justícia d'Aragó, i la Unió celebraria una assemblea anual, amb la pretensió de consagrar un règim de control parlamentari regular del govern de la monarquia. Ultra això, i per neutralitzar futures tentacions reials envers l'autoritarisme, previsible si hi mantenien la seua influència els consellers rossellonesos d'ideologia romanista, principals assessors del Cerimoniós d'ençà de llur incorporació a la cort després de l'annexió del regne mallorquí, la Unió exigia formalment al monarca l'expulsió del govern d'aquells personatges.

És veritat que, en alguns llocs afiliats al moviment unionista, hi hagué tensions antisenyorials, que, malgrat no formar part de l'ideari de la lliga cap reivindicació en aquest camp —ni tampoc de caràcter social—, sens dubte determinaren l'adhesió d'aquells a la revolta, cercant protecció contra els titulars del domini. És el cas de Cocentaina, enfrontada amb Alfons Roger de Lloria, i d'altres llocs. En especial es produí aquesta mateixa situació en els llocs del Maestrat de Montesa, que reclamaven del mestre de l'orde la restauració dels seus furs originals de l'època del repoblament: paradoxalment, els furs d'Aragó, canviats no feia dues dècades pels de València, en temps d'Alfons el Benigne.

Aquestes propostes polítiques reivindicatives atragueren l'adhesió de la major part de les viles i llocs rurals del país, tant del territori del reialenc com del de jurisdicció senyorial, si n'exceptuem algunes de les principals viles reials que no s'hi volgueren sumar, en particular Xàtiva, Borriana, Vila-real o Morella. Tanmateix, la noblesa, en general, defensà la causa de la Corona, encapçalada pel seu individu més prestigiós, Pere de Xèrica, senyor d'aquesta baronia i d'altres dominis als regnes de València i d'Aragó, que era llavors el governador del regne. Sols escassos membres de l'alta noblesa, com ara Berenguer de Vilaragut, senyor d'Ontinyent, Bocairent i Biar, el noble Humbert de Cruïlles i fra Dalmau de Cruïlles, comanador de l'orde de Montesa, i sobretot un sector de la cavalleria urbana de la ciutat de València, seguiren la causa unionista. Malgrat això, cal insistir, el protagonisme del moviment correspongué al patriciat burgès de la capital, el sector social més afectat per la deriva autoritària del poder reial, amb la qual féu causa comuna una part de la petita noblesa de la ciutat. La Unió representa l'afirmació política de les capes urbanes —ciutadans i homes de vila— a València i gran part del territori, ja patent vint anys abans quan la ciutat instà i obtingué del rei Alfons el Benigne la desitjada unificació foral del regne. No debades el segle XIV és considerat amb raó com el període de maduració de les institucions regnícoles valencianes.

La Corona va patir moments duríssims durant la crisi, tant a l'Aragó, com ara particularment a València. El rei fou humiliat per les victòries unionistes obtingudes contra el governador i les forces reials, el desembre de 1347, als enfrontaments de la Poble Llarga i de Bétera. I encara més després en persona, a la pri-

mavera del 1348, quan, perduts els seus efectius militars, era obligat per un avolat popular a eixir de Morvedre i traslladar-se a la capital del regne, en condicions de fet de segrestat per la Unió. Això ajuda a comprendre, en un monarca tan zelós de la seua preeminència règia, la crueltat sense precedents del càstig final de la insurrecció.

El capteniment de Catalunya en la crisi de les Unions denota un abstencionisme positiu: no implicació en la revolta, però sense renunciar a prestar suport a la monarquia. Els estaments del principat sembla que procuraren no intervenir activament en assumptes, considerats interns, dels dos regnes germans i veïns; tot i això, no es desentengueren en aquelles gravíssimes circumstàncies. Una ambaixada de catalans i mallorquins, en efecte, amb el bisbe de Tortosa —l'agustí valencià fra Bernat Oliver— al seu front, va visitar la ciutat de València el març de 1348 amb l'objectiu de cercar una avenença entre les dues posicions de la Unió i de Pere el Cerimoniós, que per dissort no va quallar. Constitueixen un fet a investigar, tanmateix, les causes profundes de l'actitud catalana, atés que costa creure que no es produïssen al país excessos autoritaris de part del poder reial en paral·lel amb els altres territoris, o que la resolució unilateral del rei en la delicada matèria de la successió al tron fos rebuda sense protestes.

A la fi, Pere el Cerimoniós reeixí a reconstituir el partit monàrquic en Aragó; hi va ser clau assegurar la lleialtat d'un magnat que abandonà la militància primera en la causa de la Unió per a lluitar a favor del rei, Llop de Luna, gran senyor territorial tant en aquell regne com al veí valencià, on posseïa Sogorb, Benaguasil i Paterna. Alhora es reagrupaven els seus partidaris al regne de València, sempre al voltant de Pere de Xèrica, amb l'ajuda del mestre de Montesa, fra Pere de Tous. L'estiu del 1348, la batalla d'Èpila significà la caiguda de Saragossa i el final de la revolta aragonesa. Els mesos següents, i després de passar per la pèrdua de la segona muller, Elionor de Portugal, morta a Xèrica de pesta bubònica, el rei tancà el cercle damunt de València. La Unió accentuava llavors el seu radicalisme, amb l'atac a Morvedre, tornada a la causa reial, i el saqueig de la jueria de la vila, i les intervencions de càstig contra algunes posicions de senyors promonàrquics, com Ribaroja. Els elements dissidents a l'interior, així mateix, es feien callar violentament. A València, poques setmanes abans de la fi del conflicte, un ciutadà, el jurista Joan Sala, i no un cavaller com hagués estat previsible, era proclamat capità de la guerra, amb poders excepcionals.

Aïllada la Unió, amb l'exèrcit reial situat al nord del riu Túria, a l'entorn de Mislata es produí el combat decisiu. Les milícies valencianes foren destruïdes i la ciutat capitulà. Pere el Cerimoniós entrava a València el 10 de desembre de 1348. Sense dilació, començà la repressió de la revolta, d'extraordinària severitat. Aquells que escaparen de la pena capital, aplicada als dirigents i responsables principals, i de les confiscacions de béns, hagueren de pagar composicions monetàries a la Corona. Pot dir-se amb total certesa que les morts causades per la repressió de la Unió, sumades als caiguts en combat i a les nombroses baixes hu-

manes produïdes per la incidència de la pesta negra, varen determinar un visible canvi o relleu en la composició de les capes dirigents, en particular en les ciutadanes.

Les viles i poblacions que havien pertangut a la lliga foren castigades, al seu torn, amb grosses multes. En l'esfera estrictament política, el Consell de la ciutat de València va ser sotmés a un període de control sota la tutela reial, i la representació ciutadana disminuïda de forma significativa: per uns anys, el dret dels oficis a nomenar consellers municipals restà suspès, fins que més endavant, a l'època de la guerra contra Castella, va ser restablert, ben cert que reduït a la meitat.

Fins ací, la síntesi dels fets de la revolta i guerra civil de la Unió del regne de València. Un moviment de caràcter revolucionari, ja advertit pels historiadors liberals del Vuitcents, malgrat el seu desconeixement de la magnitud dels fets, puix que la investigació d'arxiu no hi havia avançat gens des dels *Anales* de Jerónimo Zurita, al segle XVI! El programa unionista, que de fet significava, més que no el restabliment del pactisme polític de la Confederació catalanoaragonesa, una forma de govern monàrquic sotmés als control del parlament, quasi republicana, va fracassar. Però, obtingué una victòria pòstuma, car el monarca, Pere el Cerimoniós, es va veure obligat a renunciar a les seues aspiracions autoritàries, sens dubte ben arrelades en les íntimes conviccions del jove i ambiciós sobirà. Les dificultats i perills, gravíssims, que hagué de superar en la conjuntura oberta poc de temps després, la del conflicte amb els castellans, forçaren el rei d'Aragó a resignar-se a una estreta dependència de la corts per tal d'obtenir els subsidis de guerra. Sense autonomia financera, la implantació d'una monarquia autoritària, segons el model de la castellana o la francesa, es revelava impossible de tot punt.

L'altre element involucrat en la contesa, la disputa successòria, oberta maldestrament fora de temps, podem dir, des de la perspectiva moderna, que va debilitar gratuïtament la monarquia, i amb ella la Confederació dels regnes. El germà únic del rei —de pare i mare—, l'infortunat Jaume d'Urgell, va morir a Barcelona a les darreries del 1347, una mort voltada de sospites d'enverinament, mai no dissipades del tot. La seua reivindicació dels drets dinàstics fou heretada, llavors, pels altres dos fills d'Alfons el Benigne, els infants Ferran i Joan, procreats del segon matrimoni reial amb la infanta Elionor, germana d'Alfons XI de Castella i Lleó —uns mig-germans amb els quals el sempre malfiat Pere el Cerimoniós no s'avingué mai de debò—, que havien assumit des del principi les reivindicacions de les Unions d'Aragó i de València. Anys a venir, els dos moriren tràgicament. Ferran fou víctima dels rezels d'Enric de Trastàmara, l'aspirant bastard al tron de Castella en el conflicte civil que l'enfrontà amb el nou rei Pere I el Cruel, que, atesa la qualitat d'eventual hereu legítim de l'infant, el veia com un rival; Enric, amb l'anuença del rei Cerimoniós, el va fer matar a espasa a Castelló de la Plana, el 1363, un dels crims polítics necessaris per a l'elevació del Trastàmara a la corona. Joan ja havia caigut, mort brutalment pel mencionat Pere el Cruel, a Bilbao, l'any 1358.

La dinastia reial de Barcelona acabaria reduïda, a banda les línies dels Aragó-Urgell, els Aragó-Gandia i els Aragó-Prades, a la descendència directa de Pere el Cerimoniós. Ell mateix de migrades condicions físiques, els seus dos fills mascles i futurs monarques, Joan I i Martí I, tampoc no heretaren una salut forta. Les crítiques conseqüències de l'extinció de la línia directa el 1410, amb la mort de Martí l'Humà, són massa conegudes.

LES CORTS DE 1348–1349

L'últim capítol de la col·lecció recull el procés de les corts de València de 1348–1349, convocades per la Corona per tal de clausurar jurídicament la revolta de la Unió.² L'abolició (rúbrica I dels furs aprovats en aquella reunió) dels privilegis dels reis Pere el Gran —del 28 de setembre de 1284— i Alfons el Franc —del 22 de setembre de 1286—, en què la ciutat de València havia fonamentat el seu dret a constituir la lliga, hi va anar unida a la seua efectiva destrucció material (rúb. VIII), a la qual el rei volgué donar un relleu particular, cerimonial o simbòlic, molt del seu gust. Els privilegis originals i altres escriptures foren tallats i cremats en la foguera que el monarca havia ordenat encendre a la sala capitular del monestir de Predicadors, seu de les corts, i les matrius d'argent dels segells —major i secret— de la Unió trencades i foses en el mateix foc, en acte públic de la sessió del dia 23 de gener del citat any 1349.

Alhora, el rei Pere proclamà la prohibició de formar unions o moviments organitzats, bé anassen contra la Corona, per part dels seus súbdits, o bé contra els senyors territorials per obra de llurs vassalls: els qui contravinguessen la severa prohibició caurien en la qualificació de traïdors, i consegüentment havien de ser castigats amb la pena de mort i confiscació de béns. Més encara, en plena excitació repressiva, les corts dictaven el manament, a qualsevol persona que posseís còpia de l'acta de constitució de la Unió i dels corresponents capítols, que estigués obligada a la seua entrega en el termini d'un mes; contràriament, li seria aplicada la pena de confiscació d'un terç dels seus béns, i, cas de no tenir propietats, de l'amputació de la llengua, *en manera que no pusca parlar* (rúb. II).

El monarca no oblidava la participació dels gremis en l'alçament, i a això es deu una altra prescripció; les juntes corporatives no podrien reunir-se sense llicència reial, o en defecte seu del governador del regne, en el benentés que no havien de tractar matèries alienes al seu ofici (rúb. III). Així mateix, fou decretada l'anul·lació de les nombroses alteracions de dominis i de béns immobles practica-

² Vid. els furs d'aquestes corts, en la seua formulació definitiva, en *Furs e ordinations fetes per los gloriosos reys de Aragó als regnicols del regne de València*, València, Lambert Palmart imp., 1482 (ed. facs.: València,

Universitat de València, 1977), sota l'epígraf *Furs feyts en la ciutat de València en lo temps de la Unió per lo molt alt senyor rey en Pere .XVIII. kalendas february anno Domini .M.CCC.XLVIII.* (ed. facs.: pp. 261–267).

des de forma irregular d'ordre dels mandataris unionistes en el temps del conflicte, ensems amb la devolució de les propietats als titulars, i aquests serien indemnitzats pels perjudicis soferts (rúb.V).

Finalment, les corts aprovaren un fur dirigit tàcitament a la neutralització política de l'infant Ferran, el mig germà en qui el rei veia l'enemic natural del seu tron. En endavant, la procuració o governació del regne seria ocupada per un cavaller heretat dins del país, amb l'exclusió expressa d'*alcun infant, comte o baró*, i sempre per designació directa del sobirà (rúb. IX).

Un motiu particular d'interès del diari de les corts que s'inclou en aquesta edició, desconegut fins ara, es deu a la circumstància que constitueix el primer o més antic procés de corts conservat dels tres regnes de la Corona d'Aragó que posseïren assemblees parlamentàries, Aragó, Catalunya i València. Per part d'Aragó, el primer procés complet que ha arribat al nostre temps és els de les corts de Carinyena de 1357, custodiat (actualment perdut) a l'Arxiu de la Diputació de Saragossa.³ Pel que fa a Catalunya, les primeres corts del principat de què hi ha les actes del procés són les tingudes a Perpinyà els anys 1350-1351, també per Pere el Cerimoniós.⁴ Del regne de València, al seu torn, fins a les corts celebrades a la capital el 1354 no es coneixia la existència de processos parlamentaris.⁵

El text que conservem, fragmentat hui en dues sèries de la secció de Cancelleria de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, *Processos i Legislació*, recull el diari de les sessions, del 27 de desembre de 1348 al 3 d'abril de l'any següent, mancant-hi la darrera, la del dissabte 4 del mateix mes, quan el rei Pere va cloure l'assemblea; justament és l'única sessió que legislà en matèria civil, amb la promulgació de dos furs nous, perquè totes les anteriors es varen ocupar íntegrament de la resolució i liquidació de la Unió. El document que ens ha pervingut és un esborrany, escrit en la seua major part de mà del competent secretari reial i futur protonotari, Mateu Adrià, i per dissort deteriorat parcialment, amb algunes pèrdues de text. Estés en llatí en trenta-tres folis de paper, entenem que ofereix un especial valor, car permet copsar les vacil·lacions i correccions del redactor en alguns punts, com és propi d'aquesta classe de documents.

¶³ El ms. està dissortadament desaparegut, i n'hi ha un *Sumario* ms. de Jerónimo Blancas a la Biblioteca Universitària de Saragossa (José M.ª LACARRA, «Las Cortes de Aragón y de Navarra en el siglo XIV», *Anuario de Estudios Medievales* 7 (1970-1971) 645-652, esp. p. 648; Á. SESMA MUÑOZ, E. SARASA SÁNCHEZ, eds., *Cortes del reino de Aragón, 1357-1451. Extractos y fragmentos de procesos desaparecidos*, València, Anubar Ed., «Textos Medievales», 47, 1976). ¶⁴ Rafael CONDE, Ana HERNÁNDEZ, Sebastià RIERA i Manuel ROVIRA, «Fonts per a l'estudi de les Corts i els Parlaments de Catalunya. Catàleg dels proces-

sos de Corts i Parlaments», en *Les Corts a Catalunya. Actes del Congrés d'Història Institucional*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1991, pp. 25-61, esp. p. 28.

¶⁵ Manuel DANVILA Y COLLADO, *Investigaciones histórico-críticas acerca de las cortes y parlamentos del antiguo reino de Valencia*, tiratge a part de *Memorias de la Real Academia de la Historia*, Madrid 1905, p. 317. M.ª Rosa MUÑOZ POMER («Les assemblées médiévales de Valence et leurs actes parlementaires», *Parliaments, Estates & Representation* 28 [Londres, nov. 2008] 27-53, esp. p. 37) dona notícia de la troballa del procés de 1349 segons la nostra informació.

CRITERIS D'EDICIÓ OBSERVATS

La majoria dels documents inclosos en aquest recull estan redactats en llengua catalana, ensems amb altres molts en llatí, i menys en aragonés o castellà. Per als texts en llatí i en castellà-aragonés, hem tingut en consideració les *Normas* difoses pel *Consejo Superior de Investigaciones Científicas* el 1944.⁶ Per als texts en català, les regles de la col·lecció *Els Nostres Clàssics* de l'Editorial Barcino. Per als documents medievals, amb caràcter general, les instruccions de la *Commission Internationale de Diplomatique*, acordades el 1982.⁷

Ordenem els documents cronològicament, i la data es redueix a la manera moderna. Quan l'any no es correspon amb el còmput actual, perquè l'acta segueix l'estil de l'Encarnació (o *annus Domini*) o s'ha datat per l'Era hispànica, com passa sovint en texts aragonesos, es consigna aquesta variació amb el terme *Enc.* o *Era* entre parèntesis. La secció de Cancelleria Reial, tant de l'Arxiu de la Corona d'Aragó com del del Regne de València, la més utilitzada, s'indica per la sigla *C.*

Totes les abreviatures van desenvolupades. En els noms de persona, tanmateix, es transcriu la part abreviada entre parèntesis: B(ernat), A(rnau), per tal de preservar la possibilitat d'una interpretació alternativa.

Les llacunes del text, causades generalment per l'acció dels insectes, es reconstrueixen, sempre que es pot, entre claudàtors []; si es deuen a altres causes (taca, esgarrany, forat), es fa constar en nota al peu. En canvi, els mots o expressions faltants per oblit o descua de l'escrivà, si poden ser restituïts amb garantia, van tancats entre parèntesis redons. De la mateixa forma es consignen les indicacions de caràcter intern, en cursiva, com ara (*blanc*), (*sic*), (*signe*) o (*creu*).

Indiquem en nota els accidents o correccions que presenta el text, en consideració al seu possible interès històric —en particular quan es tracta d'un esborrany— o filològic. En el cas d'una esmena feta pel mateix escrivà, s'assenyala el mot definitiu en cursiva, i tot seguit, clos entre cometes, el terme substituït, amb la sigla *corr.* (corregit).

Hom ha normalitzat l'ús de les majúscules, així com les lletres *i/j*, *u/v* i *ç/c*, segons la seua funció, i es fan servir l'apòstrof, el guionet i el punt volat, aquest darrer quan l'elisió d'una vocal no es produeix en la llengua moderna. Quant a l'accentuació, s'ha seguit el criteri d'unificar els documents, tot i procedir de diferents territoris del domini lingüístic, sota la norma del català oriental.

★ ★ ★

¶⁶ *Normas de transcripción y edición de textos y documentos*, Madrid, Escuela de Estudios Medievales, CSIC, 1944. ¶⁷ «Travaux préliminaires de la Commission Internationale de Diplomatique et de la Commission Internationale de Sigillographie pour

une normalisation internationale des éditions de documents et un Vocabulaire international de la Diplomatique et de la Sigillographie», *Folia Caesaraugustana. 1*, Saragossa, Inst. Fernando el Católico, 1984, amb presentació de Robert-H. Bautier.

Per acabar, ens resta agrair de cor l'acollida que hem rebut del Servei de Publicacions de la Universitat de València i el patrocini de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, institucions que han volgut col·laborar per fer possible que la present col·lecció documental pogués arribar a la impremta.

M. R. L.

València, febrer de 2013

TAULA D'ABREVIATURES UTILITZADES

- ACA Arxiu de la Corona d'Aragó, Barcelona.
AMV Arxiu Històric Municipal de València.
ARV Arxiu del Regne de València.
BRAH Biblioteca de la Real Academia de la Historia, Madrid.
C *Cancelleria Reial*.
CRD *Cartes Reials Diplomàtiques*.
CoDoIn. ACA *Colección de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón*, de P. i M. de Bofarull.
corr. corregit.
DCVB *Diccionari Català-Valencià-Balear*, d'Alcover i Moll.
Enc. Any de l'Encarnació.
Era Era Hispànica.
GEC *Gran Enciclopèdia Catalana*.
MC *Manuale de Consells i Establiments*.
orig. original.
reg. registre.
rúb. rúbrica.
t. m. terme municipal.

*Diplomatari de la Unió
del Regne de València*

1. UNA FISCALITAT REIAL ONEROSA. LES FRICCIONS ENTRE ELS CIUTADANS I ELS NOBLES I CAVALLERS (1345-1347)

1.

1345, maig 24. València.

Després d'haver acordat el Consell de la ciutat de València la imposició d'una taxa, en préstec, de 5 a 100 sous sobre els béns dels veïns, per tal de descarregar els deutes municipals, els nobles i cavallers, que se'n diuen exempts, han obtingut del governador del regne la suspensió d'aquella, enmig de la disputa per les contribucions veïnals. La ciutat nomena una comissió per a actuar en la controvèrsia.

AMV, MC A-5, fols. 9r-12r.

Die martis intitulata .IX. kalendas iunii anno Domini .M.°CCC.°XL.° quinto, fon appellat e ajustat consell en la sala de la Cort de València, ab crida pública e ab albarans, axí de cavallers, generoses, com de parròquies, officis e mesters de la dita ciutat. En lo qual consell foren los jurats e prohòmens dejús nomenats:

En Jacme March, en Jacme d'Orrit, en Johan Bonffill, en Jacme de Gines-tar, jurats.

.....¹

¶¹ Segueix la llista dels consellers presents. Sols hi són els jurats ciutadans; pels cavallers i

generosos, ho eren Guiot de Xanaveires i Pere Sanxis d'Oblites.

¶^{11r} En lo qual consell fon proposat per los jurats que, com per ordenació feta per lo consell de la ciutat .X.º kalendas martii anno Domini .M.ºCCC.ºXL.º quarto fossen elets certs prohòmens de la ciutat per tractar ensemps ab los jurats, ço és, ab los cavallers e generoses, per tolre e gitar de carrera los contrasts e dissensions que eren entre la ciutat, d'una part, e los dits cavallers e generoses, de l'altra, e que de ço que ab aquells haurien tractat feessen relació al consell. E enaprés, per rahó de una ordenació o estatut fet per lo consell que préstech fos fet de .C. solidos tro en .V., e que cascú fos tatxat què poria prestar, lo qual préstech era necessari a pagar los deutes de la ciutat, com lo preu de les imposicions de la dita ciutat, les quals foren venudes a cert temps, no y abastàs; e les quals tatxacions tan solament adonchs foren fetes dels ciutadans e vehins de la ciutat, e no dels nobles, cavallers e generoses habitants en aquella e en son terme, los quals per furs e privilegis e usança antiga devien ésser tatxats en lo dit préstech, com hi sien obligats e d'açò sia la dita ciutat en possessió notòria e manifesta; e ab carta pública, per part de la dita ciutat, fossen requests los dits nobles e generoses que ab los jurats e alguns prohòmens ensemps tatxassen si eleys e los altres lurs consemblants què porien prestar, a pagar los deutes de la ciutat, la qual cosa fer recusaren e contradigueren, e en contumàcia lur e fadiga fossen enaprés tatxats per los jurats e alguns altres prohòmens de la ciutat. ¶^{11v} E, jassie que per los collidors assignats a demanar los dits préstechs ne fossen requests, no han volgut pagar, al·legants que no·n són tenguts; e a instància lur, per part de l'honrat lochtinent de governador sia feyta seqüestració e inibició, sots certa pena, injustament, salva sa honor, perturban la dita ciutat en la dita possessió notòria, de la qual seqüestració e inibició per part de la dita ciutat és estat apel·lat. Per tal, los dits jurats dixeren què plahie al consell ésser fort sobre les dites coses.

E com moltes rahons fossen dites e rahonades, finalment lo consell acordà e tench per bé que los jurats, a lur bona coneguda, elegen certs prohòmens de la ciutat qui vegen e reconeguen breument per qual manera porà ésser procehit e enantat en los dits affers per justícia, en manera que a la ciutat no sia fet alcun prejuhí o lesió en son dret, e los quals prohòmens elegidors semblantment hagen plen poder de tractar e rahonar per part de la dita ciutat, ço és, ab los dits nobles, cavallers e generoses, sobre los dits affers e altres, a bé de la cosa pública. E enaprés, que de ço que hauran tractat e rahonat facen relació al consell, lo qual farà sobre los dits affers tota hora ço que serà justícia e egualtat.

Los quals prohòmens foren elets per los dits jurats e après nomenats en lo dit consell, segons que's segueyx:

¶ ^{12r} En Jacme Scrivà,	En Bernat de Camós,
En Guerau Çaffont,	En Bernat Suau,
En Bernat Sunyer,	En P(ere) Belluga,
En Domingo Eymerich,	En Jacme Ricard,
En Johan Calvo,	En Berenguer Dezpuig,

En Bernat Redon,
En Domingo Marrades,
En Bernat Comte,
En Berthomeu Çaranyó,
En Benavé de Benviure,
En Guillem d'Espígol,

En Guillem Rabaça,
En Simonet de Rabinats,
En P(ere) Roig, spaer,
En P(ere) Samisay,
En Guillem Gençor,
En Berthomeu de la Cambra.

2.

1345, setembre 20. València.

La ciutat de València i la vila de Xàtiva, a proposta d'aquesta, acorden constituir una unió, a la qual podran adherir-se les altres viles del regne, contra els nobles i cavallers del país, que ja han fet el mateix, per causa de l'oposició de la noblesa a les contribucions veïnals.

El Consell n'ha fet una missatgeria de protesta al rei, a Perpinyà.

AMV, MC A-5, fols. 82r-83v.

Die martis intitulata .XII.º kalendas octobris anno Domini .M.ºCCC.ºXLV.º, fon appellat e ajustat consell ab crida pública e ab albarans en la sala de la Cort de València. En lo qual consell foren los jurats e prohòmens dejús nomenats:

En Johan Bonfill,

En Jacme de Ginestar, jurats.

En Berthomeu Çaranyó,

En Johan Sala, lochtinents de jurats.

.....²

||^{83r} ...En lo qual consell fon proposat per los jurats que part de la vila de Xàtiva, per los missatgers d'aquella, és estat recomptat als dits jurats que, com qüestió e contrast sia entre los cavallers e generoses domiciliats en la ciutat e havents béns en lo terme d'aquella, d'una part, e los ciutadans, de l'altra, per rahó de les contribucions vehinals, (e) semblantment sie qüestió entre los cavallers e generoses domiciliats en la vila de Xàtiva e havents béns en lo terme d'aquella, d'una part, e los vehins de la dita vila, de l'altra, per les contribucions vehinals, los quals misatgers part de la dita vila requeriren los dits jurats que fos feta unió per la ciutat ab la dita vila en defendre furs e privilegis, e encara ab les altres viles reals del regne, majorment com tots los nobles, cavallers e generoses del regne hagen ||^{83v} feta unió entre ells contra la dita ciutat e viles. Per tal, lo dit consell acordà e tench per bé que unitat sia feta entre la ciutat e la dita vila de Xàtiva,

¶² Segueixen els consellers assistents, amb l'absència dels dos jurats cavallers i dels consellers

de l'estament militar. Ometrem aquesta relació, generalment llarga, en les actes del Consell.

que ho ha request segons que dit és, e ab les altres viles del regne, si u requieren, en defendre furs e privilegis.

En lo qual consell, constituïts personalment los honrats en Johan Calvo e en Bernat Sunyer, misatgers de la ciutat, ensemps ab los honrats en Jacme March e en Jacme d'Orrit, trameses al senyor rey a Perpenyà, specialment per lo contrast que és entre los cavallers e ciutadans, per rahó de les contribucions vehinals, e feren relació en lo dit consell de la dita lur misatgeria.³

3.

1345, octubre 27. València.

El Consell de València, en ocasió de remetre al rei les condicions per a participar en la formació d'una armada [contra els genovesos], es plany del gran endeutament de la ciutat, causat pels donatius fets a la corona i per les males collites, i de l'opressió fiscal que suporta el poble.

AMV, MC A-5, fols. 103r-104v.

Die iovis, intititata .VI.º kalendas novembris, anno Domini millesimo .CCC.ºXL.º quinto, fon apellat e ajustat consell en la sala de la Cort, ab crida pública e ab albarans, axí de cavallers e generoses com de parròquies, officis e mesters de la ciutat. En lo qual consell foren los jurats e prohòmens dejús scrits:

En Jacme d'Orrit,
En P(ere) Sànciç d'Oblites,
En Johan Bonfill,
En Jacme de Genestar, jurats.

.....
||^{104r} En lo qual consell foren lests los capítols infrasegüents, los quals los prohòmens deputats per lo consell ordenaren e tengren per bons:

«Molt excel·lent príncep e senyor.

Los jurats e el consell de la vostra ciutat de València han vists e regoneguts los capítols a ells trameses sobre lo feyt de la armada per vós, senyor, per custòdia de la mar, a certes universitats vostres demanada, los quals capítols los misatgers de les dites ciutats, axí com a persones singulars, posaren en alcun estament, als quals vós, senyor, resposés segons que a vostra altea plagué.

¶³ La resta, en blanc.

Ara, senyor, los dits jurats e consell, no esguardan los grans càrrechs dels deutes que són obligats pagar, ni esguardan les grans opressions que lo poble soffer, per rahó de moltes e grans ¶^{104v} imposicions que paguen per rahó de diverses ajudes a vós, senyor, feytes en tepms (*sic*) passats, e la falta dels splets, que són fallats .IIII. ayns ha, mas solament desigan la honor de la vostra real corona ésser conservada e augmentada, e la vostra neccessitat, armaran en la forma següent, sots les maneres e condicions dejús contengudes e no en altra manera:

Primerament...»⁴

4.

1345, desembre 1. Girona.

Carta credencial de Pere el Cerimoniós al Consell de València, a favor de Joan Ferrandis Munyós, mestre racional, i de Berenguer de Codinachs, escrivà de ració de la reina, enviats a la ciutat per tal de solventar el conflicte que enfronta els nobles i cavallers amb els ciutadans, per motiu del pagament de les contribucions veïnals.

AMV, MC A-5, fols. 126v-127r.

Petrus, Dei gratia rex Aragonum, Valentie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, dilectis et fidelibus iuratis et probis hominibus civitatis Valentie, salutem et dilectionem. Cum nos, affectantes quam plurimum ut dissencioni seu controversie existenti inter universitatem dicte civitatis, ex parte una, et nobiles et milites ac generosos civitatis et regni eiusdem, finis debitus imponatur, et per consequens utrinque amor et concordia, sicut expedit, consolidentur seu etiam confirmentur, et ea de causa dilectos nostros Iohannem Ferdinandi Munionis, legum doctorem, consiliarium et magistrum rationalem curie nostre, et Berengarium de Codinachs, scriptorem portionis illustris Marie, regine Aragonum, consortis nostre karissime, de intentione nostra super premissis duxerimus informandos, idcirco eorum relatibus fidem poteritis credulam adhibere. Volentes ut sicuti bonum statum atque tranquillum dicte civitatis ac regni et incolarum eorundem cupitis augmentari et contrarium evitari, ea que dicti nuntii nostri, pro nostra parte, vobis exposuerint efectualiter impleatis, et hoc aliquatenus non mutetis; et habebimus illud gratum, et de contrario, displicentiam procul dubio sumerimus. ¶^{127r} Nam premeditari potestis quantum nobis cordi existit quod dictum regnum, veluti per predecessores nostros a manibus paganorum ereptum, in statu permaneat pacifficho et tranquillo. Data Gerunde, kalendas decembris anno Domini millesimo .CCC.º quadragesimo quinto. Rex P(etrus).

¶⁴ Aprovats els capítols, el Consell acorda (f. 106r) remetre'ls al jurat Jaume March, traslladat a Perpinyà, que els presentarà al rei.

5.

1346, gener 12. València.

Acord del Consell de València de posar en peu de guerra la host de la ciutat, per a eixir, si calgués, contra els senyors de viles i castells que perturben els drets d'emprius i de pastures pertanyents per privilegi a la capital. En aquesta ocasió, ha provocat el conflicte l'expulsió violenta d'uns ramaders valencians per l'alcaid del lloc de Tous, al qual els jurats demanaran responsabilitats.

AMV, MC A-5, fols. 134r-135v.

Die iovis, intititata .II.º idus ianuarii anno Domini millesimo .CCC.º quadragésimo quinto, fon apellat e justat consell en la sala de la Cort, ab crida pública e ab albarans, axí de cavallers e generoses com de parròquies, officis e mesters de la ciutat. En lo qual consell foren los jurats e prohòmens dejús scrits:

En Jacme March,
 En P(ere) Sànxix d'Oblites,
 En Johan Bonfill, jurats.

.....

||^{135v} ...Encara fon proposat en lo dit consell per alguns vehins de la dita ciutat que com ells, ab lurs cabanes de bestiar, fossen en lo terme de Tous,⁵ per ço cor aquí pasturaven, foren-los penyorats alcunes cabeces de bestiar, e enaprés los cremaren los bresquils, per què moriren cabrits e corders del dit bestiar, e corregueren e malmenaren e gitaren de tot lo terme lo dit bestiar.

Per tal, lo dit consell acordà e tenc per bé que los jurats, ab alguns prohòmens, vagen al terme de Tous, e que facen tornar aquí e pasturar los dits bestiar; e que demanen a l'alcayt de Tous tot lo dan e l'interesse. En altra manera, que protesten del dret de la dita ciutat.

E encontinent fon manada fer la crida següent:

«Ara ojats què us fan saber los justícies, jurats e prohòmens de la ciutat: que com alguns senyors de viles e de castells s'esforcen de perturbar los vehins de la dita ciutat en la possessió en què son de erbejar e lenyar e d'altres aemprius, contra furs e privilegis e libertats de la ciutat e longa usança e antiga, per tal vos fan saber que tothom a cavall e a peu, ab vostres armes, siats aparellats de seguir la senyera, per defendre los dits furs e privilegis e libertats e possessió de la ciutat, tota hora que'n serets requests.»

¶⁵ El lloc era senyoriu de Pere Sabata, cavaller, després un dels dirigents de la Unió.

6.

1346, juliol 7. València.

El Consell de València pren l'acord de taxar els béns dels veïns de la ciutat que puguen contribuir en un mínim d'una mealla (mig diner) diària, amb la finalitat de redimir els impostos municipals dels arrendataris i suprimir-los tot seguit, considerant que és excessiva la pressió fiscal suportada per la població més modesta.

Igualment, el Consell envia un missatger al rei, en protesta del poder abusiu conferit a l'òïdor reial Pere de Ciutadella, i per demanar la suavització de la repressió contra la usura.

AMV, MC A-6, fols. 34r-37v.

Die veneris nonas iulii anno Domini millesimo .CCC.ºXL.º sexto, fon appellat e ajustat consell en la sala de la Cort de València, axí de cavallers, generoses, com de parròquies, officis e mesters de la dita ciutat. En lo qual consell foren los jurats e prohòmens dejús nomenats:

En Ramon Costa,
 En Guerau del Bosch,
 En Romeu d'Oblites,
 En Bernat Comte,
 En G(uillem) d'Espígol,
 En Jacme Ricart, jurats.

.....

||^{35r} ...En⁶ lo qual consell fon proposat per una bona persona que en lo consell tengut dimercres .XXVIII. dies del mes de juyn proppassat fon ordenat que los jurats, ab alguns prohòmens per ells elets en lo dit dia, tractassen e encercassen alguns bons affers, los quals ladonchs *ex causa* no's podien manifestar ne divulgar, jatsse que toquassen gran bé e profit de la cosa pública, los quals affers han tractat e encercats e són aquests.

Ço és, que com les gents porten e sofiren grans càrrechs per les imposicions, les quals coses són en offensa e desplaer de Déu e en gran ||^{35v} dan e pijo-rament de la cosa pública, e fundades en gran injustícia, majorment com les dites imposicions sien introduytes e posades per pagar los deutes deguts per la ciutat, per dons feyts al senyor rey e per messions neccessàries a la universitat d'aquella, als quals deutes de rahó e de egualtat no són tenguts ne obligats persones pobres e miserables, per indigència que han de béns temporals, ne persones estranyes, que bo seria que totes les persones de la ciutat e dels lochs de la sua contribució fossen escrites aquelles que porien pagar quada dia mealla, e d'aquí enssús, e, can seria scrit e fet lo nombre d'aquelles e tatxat cascú què pot pagar cascun dia, se-

¶⁶ Al marge esquerre: *De tractatu expellendarum impositionum.*

rien fets centenars e deenes, e'naxí collir s'i à la dita tatxació. Emperò, ans que's collís, regonexeria hom què és degut als compradors de les imposicions per los temps esdevenidors e assignaria hom a aquells ço que'ls és degut, ab aquell interès que's poria hom ab ells [co]nvenir, a pagar de mes en mes o d'altra manera. E que encontinent totes les imp[os]icions serien levades.

Per tal, lo dit Consell acordà e tench per bé que lo nombre de les dites persones sie scrit per alcunes bones persones per los jurats elegidores, de cascuna parròquia e dels lochs de la contribució de la ciutat, e, encara, que sia escrit lo nombre dels cavallers ^{¶36r} e generoses habitants en la dita ciutat e terme de aquella. E, can totes les dites persones seran scrites, sabut lo nombre d'aquelles, seran tatxades pagar, lo qui meyns pagarà mealla, e d'aquí ensús, cascun dia; e a açò a cullir per centenars e deenes sien assignades bones persones per los jurats. Emperò, enans que⁷ col·lecta se face, tractar-se ha per los jurats ensemps ab alcunes bones persones elegidores, ço és, ab los compradors de les dites imposicions, avinença e composició sobre aquella quantitat que han a cobrar del preu per lo qual compraren les imposicions de la ciutat e dels lochs de la sua contribució a .VI. ayns .IIII. meses, e del guayn o interesse que'ls pertanyeria, encercant, tro de ço que'ls romandria a pagar fossen plenerament satisfeyts e entegrats, als (*sic*) fos feta paga *pro rata* de mes en mes, segons que exiria de la col·lecta de la dita tatxació. Per la qual manera se diu que remouria hom totes imposicions e que sobraria encara, pagades totes coses, a la ciutat, de què's poria comprar renda per casc (*sic*)⁸ cascuns anys les messions ordinàries, e serie gran profit de la cosa pública e aleujament de la major part del càrrech d'aquella.

E encontinent los dits jurats elegiren los prohòmens dejús scrits, que scriuen lo nombre de les persones de les parròquies de la ciutat e dels lochs de la contribució d'aquella, segons que's segueix:

^{¶36v} Primerament, de la parròquia de Sent P(ere) de la Seu, en G(uillem) Cesartigues, en P(ere) Samisay.

De Sent Thomàs, en G(uillem) Guasch, notari, en G(uillem) Barberà.

De Sent Andreu, en Michel de Cascant, en Michel Moollà (*sic*).

De Sent Martí, dins la ciutat, en Berenguer Gizbert, en P(ere) Vives.

De Sent Martí, fora la ciutat (*blanc*).

De Senta Katerina, dins la ciutat, en G(uillem) Senan, en Bernat de Vich.

De Senta Katerina, fora la ciutat, en Johan Castellar, en Jacme Fenollosa.

De Sent Nicolau, en Michel Gastó, en P(ere) Dezc Castell.

De Sent Berthomeu, en P(ere) de Vich, en P(ere) de Pàmies.

De Sent Lorenç (*blanc*).⁹

¶ ⁷ *que's* a l'orig. ¶ ⁸ Hi manca el verb (=pagar...).

¶ ⁹ Hi ha un espai en blanc, car falten les parrò-

quies urbanes del Salvador, de Sant Esteve, de Sant Joan del Mercat i de Santa Creu de Roteros.

‖^{37r} Encara fon ordenat e tengut per bé en lo dit consell que los jurats eligen una bona persona per anar al senyor rey, per .III. coses. La .I.^a, per revocar les comissions d'en P(ere) de Ciutadella, oïdor de la cort del senyor rey, les quals comprenen en si generalitat de proceses, e en gran partida és tolt la juredicció al justícia de la ciutat en lo criminal. L'altra rahó, és per empetrar ab lo dit senyor rey remissió de la pena imposada a aquells qui dins .X. jorns no haurien manifestat als comissaris del senyor rey e del senyor bisbe los contractes usuraris o feyts en frau de usures. La terça, que, per ço que feyt és o's farà tro lo senyor rey hi haja provehit, no sia lesió ne prejuhí dels furs o privilegis de la ciutat.

Ítem, lo dit consell ordenà e establí que lo síndich de la ciutat manifest e notiffich als dits comissaris elets sobre lo feyt de usures, e encara deman ab acabament totes quantitats degudes per qualsevol persones a la universitat de la dita ciutat per usures, ‖^{37v} per los contractes de manleutes fetes per la ciutat a ses necessitats o en frau de usures, de .X. anys a ençà, segons la crida feyta de part del dit senyor rey, protestan, emperò, lo dit síndich que per rahó de la dita manifestació o notificació no sia fet perjudici o lesió alcuna a furs ne privilegis de la dita ciutat, com allò face e entene a fer per temor de les penes apposades en la dita crida. Volch encara lo dit consell que les dites coses puxen ésser corregides e esmenades de consell dels advocats de la ciutat, no mudada la substància.

2. UNA CRISI SUCCESSÒRIA PROVOCADA, DINS D'UNA POLÍTICA REIAL AUTORITÀRIA (FEBRER-MAIG 1347)

7.

1347, febrer 14. València.

El rei Pere el Cerimoniós reprén amb amenaces el seu germà, l'infant Jaume, comte d'Urgell, que s'ha traslladat, contra les ordres d'aquell, a Aragó, i ha protestat de la designació de la infanta Constança com a successora al tron.

ACA, C, *Sigilli secreti*, reg. 1126, fol. 166r-v.

Lo rey d'Aragó.

Car frare. [B]é sa[be]ts en qual manera parlam ab vós fraternalment e amigable e axí c[o]m a senyor, manants a vós que en alcunes de la nostres ciutats ne l[och]s no es[tigué]ssets ne conversàssets, tro que haguéssets mo[st]rades vostres [ra]hons les qual[s] entenets haver contra la primogenitura o suc[c]essió d[e] la al]ta infanta dona C[on]stança, f[i]lla nostra primogènita, [o] altra primogènita, per

Índex general

<i>Introducció</i>	9
El conflicte de la Unió	10
Les corts de 1348-1349	15
Criteris d'edició observats	17
<i>Diplomatari de la Unió del regne de València</i>	21
1. UNA FISCALITAT REIAL ONEROSA. LES FRICCIONS ENTRE ELS CIUTADANS I ELS NOBLES I CAVALLERS (1345-1347)	21
1. NOMENAMENT D'UNA COMISSIÓ PEL CONSELL DE LA CIUTAT DE VALÈNCIA A FI D'ACTUAR EN LA CONTROVÈRSIA SORGIDA AMB ELS NOBLES I CAVALLERS, PER LA TAXA SOBRE ELS BÉNS DELS VEÏNS QUE ES DESTINA ALS DEUTES MUNICIPALS (1345 maig 24, València)	21
2. LA CIUTAT DE VALÈNCIA I LA VILA DE XÀTIVA ACORDEN CONSTITUIR UNA UNIÓ CONTRA ELS NOBLES I ELS CAVALLERS DEL REGNE, QUE TAMBÉ S'HAN ASSOCIAT (1345 setembre 20, València)	23
3. EL CONSELL DE VALÈNCIA ES PLANY EN CARTA AL REI DEL GRAN ENDEUTAMENT DE LA CIUTAT, I DE L'OPRESSIÓ FISCAL QUE SUPORTA EL POBLE (1345 octubre 27, València)	24
4. CREDENCIAL DE PERE EL CERIMONIÓS A FAVOR DE JOAN FERRANDIS MUNYÓS, MESTRE RACIONAL, I DE BERENGUER DE CODINACHS, ESCRIVÀ DE RACIÓ DE LA REINA, ENVIATS A LA CIUTAT DE VALÈNCIA (1345 desembre 1, Girona)	25
5. EL CONSELL DE VALÈNCIA MANA CONVOCAR LA HOST ARMADA, PER A MARXAR, SI CAL, CONTRA ELS SENYORS DE VILES I CASTELLS QUE PERTURBEN ELS DRETS D'EMPRIUS DE LA CIUTAT (1346 gener 12, València)	26
6. EL CONSELL DE LA CIUTAT PREN L'ACORD DE TAXAR ELS BÉNS DELS VEÏNS, AMB LA FINALITAT DE RESCATAR L'ARRENDAMENT DELS IMPOSTS MUNICIPALS I SUPRIMIR-LOS (1346 juliol 7, València)	27

2. UNA CRISI SUCCESSÒRIA PROVOCADA, DINS D'UNA POLÍTICA REIAL AUTORITÀRIA (FEBRER-MAIG 1347)	29
7. EL REI REPRÉN AMB AMENACES EL SEU GERMÀ, L'INFANT JAUME, COM- TE D'URGELL, QUE S'HA TRASLLADAT, CONTRA LES ORDRES DEL MO- NARCA, A ARAGÓ, I HA PROTESTAT DE LA DESIGNACIÓ DE LA INFANTA CONSTANÇA COM A SUCCESSORA (1347 febrer 14, València)	29
8. JURAMENT I HOMENATGE DE PERE DE XÈRICA, GOVERNADOR DEL REGNE DE VALÈNCIA, DE TENIR EL SEU CÀRREC PER LA INFANTA CONSTANÇA I DEFENSAR EL SEU DRET DE SUCCESSIÓ DELS CONTRARIS (1347 març 21, València, al palau del Real)	30
9. JURAMENT I HOMENATGE QUE HAN DE PRESTAR AL REI I A LA INFAN- TA PRIMOGÈNITA CONSTANÇA ELS ALCAIDS DELS CASTELLS REIALS. EN AQUEST CAS JURA L'ALCAID DEL CASTELL DEL POYO, A ALPONT (1347 març 24, València, al palau del Real)	31
10. PERE EL CERIMONIÓS COMUNICA A MIGUEL DE GURREA, GOVERNA- DOR D'OSCA, ELS CANVIS OPERATS EN EL GOVERN DEL REGNE DE VA- LÈNCIA, LA DESTITUCIÓ DE L'INFANT JAUME I ELS PODERS CONFERITS A LA PRIMOGÈNITA (1347 març 28, València)	33
11. RESPOSTA DELS JURATS I CONSELL DE VALÈNCIA A LES CARTES DEL REI I DE LA INFANTA CONSTANÇA SOBRE LA PRELACIÓ D'AQUESTA EN LA SUCCESSIÓ, SEGONS EL DICTAMEN D'UNA ASSEMBLEA DE JURISTES (1347 abril 11, València, al palau del Real)	33
12. EL CONSELL DE VALÈNCIA ACORDA OPOSAR-SE A UNA PROVISIÓ REIAL SOBRE L'OFICI DE NOTARIS, QUE VULNERA ELS FURS I ELS PRIVILEGIS DE LA CIUTAT (1347 abril 18 i 20, València)	37
13. PERE EL CERIMONIÓS DEMANA AL JURISPERIT LOPE DE AÏNSA UN IN- FORME DE LES ACTIVITATS DE L'INFANT JAUME A SARAGOSSA. EL MA- TEIX, A L'OÏDOR DE LA CORT JOAN XIMENES D'OSCA (1347 abril 26, València)	38
14. EL CONSELL DE VALÈNCIA ACORDA ASSUMIR LA DEFENSA DE TOTS AQUELLS QUE REBEN AMENACES DE LA CORONA PER DEFENSAR ELS FURS I PRIVILEGIS DE LA CIUTAT. AIXÍ MATEIX, INTIMA AL GOVERNA- DOR DEL REGNE, PERE DE XÈRICA, I AL SEU LLOCTINENT, ANDREU GUILLEM ESCRIVÀ, QUE NO ES TITULEN EN EL CÀRREC PER LA INFAN- TA (1347 maig 8, València)	39
15. EL CONSELL DE VALÈNCIA CONVOCA ELS PRELATS, NOBLES, VILES I LLOCS DEL REGNE PER TAL DE FORMAR UNA UNIÓ, EN DEFENSA DELS FURS I PRIVILEGIS VALENCIANS (1347 maig 9, València)	40
16. EL REI AMENAÇA ELS JURATS DE VALÈNCIA AMB PROCEDIR CONTRA LA CIUTAT, ULTRA LA PENA DE PRIVACIÓ DE PRIVILEGIS, SI NO RENUNCIEN A OPOSAR-SE AL NOMENAMENT DE LA INFANTA CONSTANÇA (1347 maig 10, Castelló de la Plana)	42
17. EL REI ALS JURATS I CONSELL DE VALÈNCIA: ELS MANA NO FER UNIÓ, NI INDUIR-HI LES VILES DEL REGNE, AMB L'OFERIMENT DE REPARAR ELS CONTRAFURS (1347 maig 12, Cabanes)	42

18. ORDRE DE PERE EL CERIMONIÓS AL GOVERNADOR GENERAL DEL REGNE DE VALALÈNCIA, PERE DE XÈRICA, D'INTITULAR-SE EN EL CÀRREC EXCLUSIVAMENT PEL REI, I NO PER LA INFANTA. IGUALMENT AL GOVERNADOR DE BARCELONA, FERRER DE VILAFRANCA (1347 maig 12, Cabanes) 43
19. PERE EL CERIMONIÓS CONVOCA L'INFANT RAMON BERENGUER AL COL·LOQUI FIXAT A MONTBLANC EL DIA DE SANT JOAN PRÒXIM, ON L'INFANT JAUME EXPOSARÀ ELS SEUS DRETS A LA SUCCESSIÓ (1347 maig 12, Cabanes) 44
20. EL REI ORDENA EXPEDIR LES CONVOCATÒRIES AL PARLAMENT DEL DIA DE SANT MIQUEL A MONTSÓ, PER DISCUTIR ELS DRETS DE L'INFANT JAUME, AIXÍ COM PER AL COL·LOQUI PREVI DE MONTBLANC. MANA ESTENDRE CREDENCIALS A JOAN FERRANDIS MUNYÓS, MESTRE RACIONAL, I A BERENGUER DE CODINACHS, COMISSIONATS A LES VILES VALENCIANES (1347 maig 12, Cabanes) 44
21. EL REI COMISSIONA JOAN FERRANDIS MUNYÓS I BERENGUER DE CODINACHS PER A INFORMAR LES VILES REIALS DEL REGNE DE VALÈNCIA DEL DRET A LA SUCCESSIÓ DE LA INFANTA (1347 maig 12, Cabanes) 46
22. INSTRUCCIONS DEL REI A JOAN FERRANDIS MUNYÓS I BERENGUER DE CODINACHS, ENVIATS ALS JURATS DE VALÈNCIA AMB OFERTES PER ATURAR LA FORMACIÓ DE LA UNIÓ (1347 maig 12, les Coves de Vinromà) 46
23. PERE EL CERIMONIÓS MANA AL SEU CONSELLER BERENGUER DE CODINACHS PROSSEGUIR ELS TRACTES AMB LA NOBLESA DE VALÈNCIA, A FI D'IMPEDIR LA REVOLTA (1347 maig 19, Tarragona) 47
24. EL REI ORDENA AL MESTRE DE MONTESA QUE ROMANGA AL REGNE DE VALÈNCIA, PUIX QUE HA DE CELEBRAR CORTS ALS ARAGONESOS I ALS VALENCIANS PER TAL DE REPARAR-LOS ELS GREUGES (1347 maig 22, Tarragona) 48
25. EL REI COMUNICA AL GOVERNADOR PERE DE XÈRICA LA DECISIÓ DE CELEBRAR CORTS A ARAGÓ I A VALÈNCIA, PER A SATISFER-LOS ELS GREUGES AL·LEGATS (1347 maig 22, Tarragona) 49
3. LA REACCIÓ DE LA CIUTAT DE VALÈNCIA: PROCLAMACIÓ I EXTENSIÓ DE LA UNIÓ I DIVISIÓ DEL REGNE EN DOS BÀNDOLS (MAIG-NOVEMBRE 1347) 50
26. PARLAMENT DELS BRAÇOS DEL REGNE DE VALÈNCIA, CONVOCAT PER LA CIUTAT A FI DE CONSTITUIR LA UNIÓ (1347 maig 29, València, al monestir de Predicadors) 50
27. PERE DE VILANOVA INFORMA EL REI DE L'ASSEMBLEA CELEBRADA A VALÈNCIA PER LA UNIÓ [1347 maig 30-31, València] 52
28. PERE DE XÈRICA, GOVERNADOR DEL REGNE DE VALÈNCIA, FA SABER AL REI LES SEUES GESTIONS PER TAL DE FRENAR LA CREACIÓ DE LA UNIÓ (1347 maig 31, Xèrica) 53
29. PROCLAMACIÓ DE LA UNIÓ DEL REGNE DE VALÈNCIA, AMB L'OBJECTE DE PRESERVAR ELS SEUS FURS I PRIVILEGIS I OBTENIR LA REPARACIÓ

DE LES ACTUACIONS ANTIFORALS DE LA MONARQUIA (1347 juny 1, València, al monestir de Predicadors)	54
30. ELS UNIONISTES D'ARAGÓ COMUNIQUEN ALS JURATS DE VALÈNCIA LA CREACIÓ DE LA LLIGA A SARAGOSSA, I INSTEN ELS VALENCIANS A PROCEDIR IGUALMENT (1347 juny 1, Saragossa)	56
31. PERE EL CERIMONIÓS INSTA BERNAT FERRER I BERENGUER DESPUIG, JURATS RESPECTIVAMENT DE XÀTIVA I DE VALÈNCIA, A ESFORÇAR-SE PER IMPEDIR QUE ES CONSTITUESCA LA UNIÓ (1347 juny 1, Vinçà)	57
32. EL GOVERNADOR PERE DE XÈRICA CONVOCA LA VILA D'ALZIRA AL PARLAMENT ANTIUNIONISTA DE VILA-REAL (1347 juny 3, Xèrica)	58
33. L'INFANT JAUME D'URGELL JURA LA UNIÓ DE VALÈNCIA, PEL SEU PROCURADOR JOAN LLOPIS DE BOÏL (1347 juny 6, València)	58
34. ELS JURATS VALENCIANS FAN PATENT ALS UNIONISTES D'ARAGÓ LA INSTITUCIÓ DE LA UNIÓ DEL REGNE DE VALÈNCIA (1347 juny 7, València)	62
35. EL CONSELL DE VALÈNCIA DICTAMINA SOBRE ELS CAPÍTOLS ELABORATS PER A ESTENDRE LA UNIÓ AL REGNE (1347 juny 7, València)	63
36. ELS JURATS DE VALÈNCIA AL JUSTÍCIA I JURATS DEL LLOC DE FOIOS: ELS AMONESTEN A JURAR LA UNIÓ EN EL TERMINI DE 10 DIES. LA MATEIXA REQUISITÒRIA S'ADREÇA A ALTRES VILES I LLOCS DEL REGNE (1347 juny 8, València)	64
37. AMBAIXADA DEL VICECANCELLER RODRIGO DIES AL CONSELL DE VALÈNCIA: ELS INSTA DE PART DEL REI A DESISTIR DE FER LA UNIÓ, AMB LA PROMESA DE CELEBRAR CORTS (1347 juny 9, València)	65
38. ELS MISSATGERS DE LA UNIÓ D'ARAGÓ, MARTÍN DE AHÍN I ARNAU DE FRANÇA, COMPAREIXEN DAVANT DEL CONSELL DE VALÈNCIA (1347 juny 15, València)	71
39. EL REI AL GOVERNADOR PERE DE XÈRICA, COMPLAGUT DE LA RESPOSTA QUE HA DONAT A LA UNIÓ I DE LA CONVOCATÒRIA D'UNA JUNTA DE NOBLES, PRELATS I VILES REIALISTES (1347 juny 16, Perpinyà)	72
40. ELS JURATS DE VALÈNCIA COMUNIQUEN ALS INFANTS JAUME, FERRAN I JOAN I A LA UNIÓ D'ARAGÓ L'ACORD D'ESTABLIR UNA COALICIÓ AMB AQUESTA (1347 juny 20, València)	73
41. DISPOSICIONS DEL CONSELL DE VALÈNCIA PER A LA DEFENSA DE LA CIUTAT, DECLARANT L'ESTAT DE GUERRA I LA PROHIBICIÓ D'EXTRAURE'N CAVALLS I ARMES (1347 juny 21, València)	74
42. NOMENAMENT PEL CONSELL DE VALÈNCIA DE 16 TRACTADORS I 6 CONSERVADORS PER A DIRIGIR LA UNIÓ (1347 juny 25-26, València)	75
43. ORDINACIONS DEL CONSELL DE LA CIUTAT PER AL RÈGIM DE LA UNIÓ: RELACIONS AMB LA CORONA, CREACIÓ D'UNA FORÇA ARMADA I OBTENCIÓ DE RECURSOS (1347 juny 27, València)	76
44. PERE EL CERIMONIÓS AL VESCOMTE D'ILLA: L'ASSABENTA QUE HA DECIDIT AMB EL CONSELL REIAL FIRMAR LES UNIONS, EN EVITACIÓ DE MALS MAJORS (1347 juny 30, Girona)	79
45. RESPOSTA DEL CONSELL DE VALÈNCIA AL REQUERIMENT DEL VICECANCELLER D'EVITAR L'ÚS DE LA FORÇA: LA CIUTAT ACTUARÀ SEMPRE PER LES VIES LÍCITES (1347 juliol 3 i 6, València)	79

46. EL NOTARI DESPRATS, PROCURADOR DELS CAVALLERS UNIONISTES, HA ANAT A VILA-REAL A PROTESTAR DAVANT DEL PARLAMENT CONVOCAT PEL GOVERNADOR (1347 juliol 6, València) 81
47. EL JURISTA GUILLEM ANDREU ACONSELLA ELS JURATS DE VALÈNCIA ADMETRE LA VILA DE MORVEDRE EN LA UNIÓ, MALGRAT LES SEUES RESERVES (1347 juliol 6, Morvedre) 81
48. L'INFANT JAUME ALS JURATS DE VALÈNCIA, EXHORTANT-LOS A PERSEVERAR EN LA UNIÓ (1347 juliol 6, Saragossa) 82
49. JOAN ESCRIVÀ I MATEU MERCER, ENVIATS DEL REI, DEMANEN UN SALCONDUIT ALS JURATS DE VALÈNCIA PER A TRACTAR AMB LA UNIÓ (1347 juliol 7, Morvedre) 83
50. LA CORT DE LA UNIÓ D'ARAGÓ ALS JURATS DE VALÈNCIA: TRAMETEN PROCURADORS PER A SIGNAR LA UNIÓ VALENCIANA I OFEREIXEN AJUDA CONTRA EL REI (1347 juliol 9, Saragossa) 84
51. CREACIÓ D'UNA FORÇA DE 500 DE CAVALL AL SERVEI DE LA UNIÓ. CRIDA A LES ARMES A LA POBLACIÓ DE VALÈNCIA (1347 juliol 11, València) 85
52. MISSATGERIA DEL REI AL MESTRE DE MONTESA I AL GOVERNADOR XÈRICA. DUBTA DE L'EFICÀCIA DE LA FRATERNITAT REIALISTA, I NO DESCARTA INGRESSAR TOTS EN LA UNIÓ (1347 juliol 11, València) 86
53. EL REI PREGA ELS JURISTES VALENCIANS DOMINGO EIMERICH, DOMINGO DE MONTSÓ I JOAN SALA QUE, AL SI DE LA UNIÓ, TREBALLEN A FAVOR DE LA CORONA (1347 juliol 11, València) 88
54. LA REINA VÍDUA, ELIONOR DE CASTELLA, FA CERT ALS JURATS DE VALÈNCIA LA SEUA BONA DISPOSICIÓ I LA DELS SEUS FILLS ENVERS LA CIUTAT (1347 juliol 13, Conca) 89
55. ELS JURATS DE LA VILA D'ALZIRA PREVENEN ELS REGIDORS DE VALÈNCIA DE L'ACTITUD OBSTRUCCIONISTA DE LA VILA DE XÀTIVA EN CONTRA DE LA UNIÓ (1347 juliol 14, Alzira) 89
56. L'INFANT FERRAN ALS JURATS DE VALÈNCIA: NO POT ACUDIR A LA CIUTAT, CAR HAVIA ESTAT ABANS REQUERIT D'ANAR A SARAGOSSA PER PART DE LA UNIÓ D'ARAGÓ (1347 juliol 14, Conca) 90
57. LA UNIÓ DE VALÈNCIA NOMENA PROCURADORS PER A PRESTAR HOMENATGE A LA UNIÓ D'ARAGÓ I REBRE'L RECÍPROCAMENT. CRIDA COMMINATÒRIA ALS HABITANTS DE LA CIUTAT I DEL REGNE QUE NO HAGEN JURAT ENCARA LA UNIÓ (1347 juliol 19, València) 92
58. ACTA DE LA COALICIÓ ENTRE LES UNIONS DE VALÈNCIA I D'ARAGÓ, I CAPÍTOLS ESTIPULATS ENTRE AMBDUES FORMACIONS (1347 juliol 19, València) 93
59. LA UNIÓ DE VALÈNCIA COMUNICA A LA D'ARAGÓ LA SIGNATURA DEL PACTE DE COALICIÓ AMB ELS SEUS PROCURADORS. ENVIEN A SARAGOSSA A RECLUTAR CAVALLERIA (1347 juliol 23, València) 109
60. ELS PROCURADORS DEL LLOC DE TORÍS JUREN LA UNIÓ (1347 juliol 24, València) 110
61. ORDINACIONS DE LA FORÇA DE CAVALLERIA DE LA UNIÓ, DISPOSADES PEL CONSELL DE VALÈNCIA (1347 juliol 25, València) 112

62. LA UNIÓ D'ARAGÓ ANUNCIA A LA DE VALÈNCIA L'OBERTURA DE CORTS ARAGONESES EL 15 D'AGOST, ON PODRAN ENVIAR PROCURADORS DAVANT DEL REI (1347 juliol 25, Saragossa) 113
63. CRIDA DELS JURATS I UNIÓ DE VALÈNCIA: EXHORTEN TOTS ELS AGREUJATS CONTRA FUR A MANIFESTAR-HO A LA SALA EN EL TERMINI DE 15 DIES (1347 juliol 26, València) 114
64. DECLARACIÓ DEL NOTARI ARNAU FIGUERES DELS GREUGES QUE DIU HAVER REBUT ELS VEÏNS DE LA CIUTAT DE VALÈNCIA DE PART DE LA CORONA [1347, València] 115
65. UN GRUP DE MERCADERS FUSTERS DENUNCIA LES EXACCIONS QUE ELS IMPOSEN ELS SENYORS TERRITORIALS DE LES RIBERES DEL TÚRIA I DEL XÚQUER I EL MATEIX REI [1347, València] 116
66. ELS JURATS DE VALÈNCIA ALS DE XÀTIVA: PROTESTEN DE LES SEUES AC-TUACIONS CONTRA LA UNIÓ I LES FALSETATS ESCAMPADES CONTRA LA CIUTAT I CONTRA LA LLIGA (1347 juliol 26, València) 118
67. ELS JURATS D'ALCOI ALS DE VALÈNCIA: EN RESPOSTA AL SEU REQUE-RIMENT PEREMPTORI PERQUÈ JUREN LA UNIÓ, DEMANEN CÒPIA DELS CAPÍTOLS DE LA LLIGA (1347 juliol 27, Alcoi) 120
68. ELS JURATS DE VALÈNCIA I ELS CONSERVADORS DE LA UNIÓ PREGUEN LES VILES DE XIXONA, PENÀGUILA, GANDIA, DÉNIA, OLIVA, ONTI-NYENT, BOCAIRENT, BIAR, VILAJOIOSA, COCENTAINA I PLANES QUE DONEN AUXILI ALS LLOCS VEÏNS EN CAS D'ATAC (1347 juliol 31, Valèn-cia) 122
69. ELS JURATS I UNIÓ DE VALÈNCIA A ALFONS ROGER DE LLORIA, SE-NYOR DE COCENTAINA, DEMANANT QUE CESSE EN LES AMENACES ALS SEUS VASSALLS UNIONISTES (1347 agost 1, València) 122
70. CONTRA LA PRAGMÀTICA DEL REI QUE SUSPÉN EN LLURS FUNCIONS ELS NOTARIS I JURISTES DEL REGNE, LA UNIÓ ELS HI AUTORITZA, PER SER CONTRA FUR (1347 agost 4, València) 123
71. BERENGUER DE CODINACHS, CONSELLER REIAL, ALS JURATS DE VA-LÈNCIA: COMUNICA QUE HA REBUT COMISSIÓ DEL MONARCA PER INS-TAR A LA PAU AMBDÓS BÀNDOLS ENFRONTATS (1347 agost 10, València, al palau del Real) 124
72. ACTA DE LA PRESENTACIÓ ALS LLOCS DE LA TINENÇA DE CULLA D'UN REQUERIMENT DEL MESTRE DE MONTESA DE NO JURAR LA UNIÓ. CONTESTEN QUE HO FARAN SI NO ELS SÓN RESTITUÏTS ELS SEUS FURS ORIGINARIS (1347 agost 8 i 13, Benassal) 126
73. ACTA DE PROCURACIÓ DELS SÍNDICS DE VALÈNCIA QUE ACUDIRAN AL REI EN CORTS DE SARAGOSSA, PER TRACTAR DELS GREUGES I LA CON-FIRMACIÓ DE LA UNIÓ (1347 agost 11, València) 129
74. CARTA DE PERE BELLUGA, SÍNDIC A SARAGOSSA, ALS JURATS DE VA-LÈNCIA, INFORMANT DE L'ENTRADA DEL REI A LA CAPITAL ARAGONESA (1347 agost 16, Saragossa) 132
75. EL NOBLE BERENGUER DE VILARAGUT ALS JURATS DE VALÈNCIA: HA REBUT AMENACES DEL GOVERNADOR I D'ALTRES BARONS PER HAVER JURAT LA UNIÓ (1347 agost 17, Ontinyent) 133

76. PERE BELLUGA ALS JURATS DE VALÈNCIA: EL REI HA OBERT LES CORTS D'ARAGÓ I ES MOSTRA BEN DISPOSAT PER A UNA ENTESA AMB ELS UNIONISTES (1347 agost 18, Saragossa) 134
77. ELS MISSATGERS VALENCIANS A CORTS DE SARAGOSSA DEMANEN ALS JURATS I UNIÓ DIVERSOS DOCUMENTS (1347 agost 19, Tortosa) 136
78. ELS JURATS I ELS CONSERVADORS DE LA UNIÓ INSTEN ELS SÍNDICS A SARAGOSSA A ACCELERAR LA TRAMESA DE CAVALLERIA, PER TAL DE FER FRONT ALS REIALISTES (1347 agost 24, València) 137
79. ELS SÍNDICS VALENCIANS A SARAGOSSA INFORMEN QUE, MALGRAT QUE EL REI HA VOLGUT EXPULSAR-LOS, LI HAN POGUT DECLARAR ELS SEUS GREUGES EN CORTS (1347 agost 27, Saragossa) 138
80. ELS HOMES DEL LLOC D'ALBOCÀSSER, REFUGIATS A CATÍ PER ESCAPAR DEL MESTRE DE MONTESA, SOL·LICITEN AJUDA DEL CONSELL DE VALÈNCIA PER MANTENIR-S'HI (1347 setembre 2, Catí) 142
81. ELS MISSATGERS VALENCIANS A SARAGOSSA INFORMEN QUE HAN TRACTAT L'ANADA DE L'INFANT FERRAN A VALÈNCIA AMB 300 DE CAVALLERIA (1347 setembre 3, Saragossa) 142
82. EL REI PERE ORDENA AL GOVERNADOR XÈRICA, EL MESTRE DE MONTESA I ALTRES NO ATACAR LA UNIÓ DE VALÈNCIA, ATESA LA BONA MARXA DELS AFERS A ARAGÓ (1347 setembre 6, Saragossa) 145
83. EL REI ALS JURATS D'ALPONT, ALS QUI AGRAEIX LA SEUA NEGATIVA A ADHERIR-SE A LA UNIÓ (1347 setembre 8, Saragossa) 146
84. ELS SÍNDICS VALENCIANS A ARAGÓ INFORMEN DE L'ACORD DEL REI AMB LA UNIÓ ARAGONESA SOBRE LA COMPOSICIÓ DEL CONSELL REIAL (1347 setembre 13, Saragossa) 146
85. ELS SÍNDICS A LES CORTS D'ARAGÓ FAN SABER ALS JURATS I UNIÓ DE VALÈNCIA QUE HAN DESIGNAT ELS REPRESENTANTS VALENCIANS PER AL CONSELL DEL REI (1347 setembre 18, Saragossa) 149
86. EL GOVERNADOR PERE DE XÈRICA EXHORTA A LA RECONCILIACIÓ ELS JURATS DE VALÈNCIA, I A SUSPENDRE ELS EMBARGAMENTS I RESTRICCIONS (1347 setembre 21, Xèrica) 154
87. ELS JURATS MORELLANS ES QUEIXEN ALS DE VALÈNCIA DE LES REPRESENTÀLIES SOFERTES PER UNS MERCADERS DE CATÍ, PER CAUSA D'UNES COBLES CONTRA LA UNIÓ (1347 setembre 25, Morella) 155
88. ELS PROCURADORS VALENCIANS A SARAGOSSA INFORMEN QUE EL REI HA REBUTJAT ADMETRE ELS CONSELLERS NOMENATS PER LA UNIÓ, ENMIG D'UN GRAN AVALOT (1347 octubre 4, Saragossa) 157
89. PERE BELLUGA, SÍNDIC A SARAGOSSA, CERTIFICA ELS JURATS I UNIÓ DE VALÈNCIA DE LES DIFICULTATS QUE PASSEN ELS TRACTES AMB EL REI (1347 octubre 6, Saragossa) 161
90. ELS PROCURADORS DE VALÈNCIA EXPOSEN ALS JURATS LES RAONS PERQUÈ LA UNIÓ D'ARAGÓ REFUSA CONFIRMAR ALGUNS PUNTS DE LA COALICIÓ PACTADA (1347 octubre 7, Saragossa) 162
91. ELS MISSATGERS VALENCIANS A SARAGOSSA INFORMEN QUE EL REI, SOBTADAMENT, HA CONFIRMAT LES DONACIONS DEL SEU PARE A LA REINA VÍDUA I ELS INFANTS (1347 octubre 11, Saragossa) 167

92. ELS JURATS DE VALÈNCIA I ELS CONSERVADORS ALS SÍNDICS A SARAGOSSA: CRITIQUEN LA NEGATIVA DELS D'ARAGÓ A CONFIRMAR CERTS ACORDS D'AJUDA MÚTUA (1347 octubre 11-13, València)	169
93. ELS MISSATGERS ENVIATS A GANDIA A PRESTAR ACATAMENT A LA NOVA REINA, ELIONOR DE PORTUGAL, FAN SABER ALS JURATS DE VALÈNCIA QUE AQUELLA VIATJARÀ DIRECTAMENT A BARCELONA, SENSE PASSAR PER LA CIUTAT (1347 octubre 19, Gandia)	171
94. ELS PROCURADORS VALENCIANS A SARAGOSSA COMUNIQUEN ALS JURATS QUE HAN ACCEPTAT LA PROPOSTA DEL REI D'ANAR A LLEIDA PER TRACTAR PERSONALMENT AMB ELL (1347 octubre 27, Saragossa)	172
95. CARTA ANÒNIMA, PROBABLEMENT D'UN CORTESÀ, ALS DIRIGENTS DE LA UNIÓ DE VALÈNCIA: INFORMA QUE EL REI S'INCLINA A ATORGAR LA MAJORIA DE LES DEMANDES (1347 octubre 27, Saragossa)	173
96. INSTRUCCIONS SECRETES DE PERE EL CERIMONIÓS AL SEU ONCLE, L'INFANT PERE DE RIBAGORÇA: LI ORDENA ARRESTAR L'INFANT JAUME QUAN AQUEST TORNE A CATALUNYA [1347 octubre 27, Fraga]	175
97. EL VICECANCELLER RODRIGO DIES DECLARA AL CONSELL DE VALÈNCIA EL DESIG DEL REI DE VIATJAR AL REGNE PER POSAR-HI PAU. ENTRETANT, MANA QUE CESSEN LES LLUITES (1347 novembre 2, València)	177
98. L'INFANT JAUME ALS CONSERVADORS DE LA UNIÓ DE VALÈNCIA: MALGRAT LA FALLIDA REUNIÓ DE LLEIDA, SEGUIRÀ PRESSIONANT EL REI (1347 novembre 4, Balaguer)	179
99. EL CONSELL DE VALÈNCIA ACORDA LA INSTAL·LACIÓ D'UNA CAMPANA PER CRIDAR A LES ASSEMBLEES; ELS QUI NO HAN FIRMAT LA UNIÓ SÓN EXPULSATS DE LA CIUTAT (1347 novembre 18, València)	180
4. L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL. ENFRONTAMENT ARMAT DE LA UNIÓ AMB LES FORCES DE LA CORONA (NOVEMBRE-DESEMBRE 1347)	182
100. ELS CONSERVADORS DE LA UNIÓ RESPONEN A LA PROTESTA DELS JURATS DE XÀTIVA PER LA INCAUTACIÓ D'UN CAVALL, DESTINAT A LA HOST DE DEFENSA DE LA CIUTAT (1347 novembre 22, València)	182
101. ELS CONSERVADORS DE LA UNIÓ PREGUEN L'INFANT FERRAN QUE ACUDESCA AMB FORÇA MILITAR, PER AUXILIAR-LOS CONTRA EL BÀNDOL REIALISTA (1347 novembre 23, València)	184
102. ELS CONSERVADORS DE LA UNIÓ DEMANEN ALS JURATS D'ALZIRA QUE POSEN EN PEU DE GUERRA ELS HOMES DE LA VILA, PER TAL D'UNIR-SE A LES FORCES UNIONISTES (1347 novembre 23, València)	185
103. REQUERIMENT DELS CONSERVADORS ALS JURATS DE TEROL QUE DECLAREN LA SEUA POSICIÓ, CAR HAN SABUT QUE VOLEN DONAR AJUDA ALS REIALISTES VALENCIANS (1347 novembre 24, València)	186
104. GUIATGE DELS CONSERVADORS A FAVOR DE GUILLEM PIQUER, CARNISSEER DE VALÈNCIA, QUE HA JURAT LA LLIGA, PER TAL QUE ELL I EL SEU RAMAT NO SIGUEN MOLESTATS ALS LLOCS DE PASTURA (1347 novembre 24, València)	187

105. ELS LLOCS DE LA TINENÇA D'ALCALATÉN DEMANEN CONSELL I AJUDA DE LA UNIÓ, CONTRA LA NOVA PEITA IMPOSADA PER LA SENYORA, TODA PERES D'URREA (1347 novembre 27, Lluçena) 188
106. LA UNIÓ DE VALÈNCIA REQUEREIX JOAN XIMENES D'URREA QUE HI VAJA AMB TROPA DE CAVALLERIA D'ARAGÓ, PER AJUDAR EN LA DEFENSA CONTRA ELS REIALISTES (1347 novembre 27, València) 189
107. ELS CONSERVADORS DE LA UNIÓ DEMANEN ALS JURATS D'ALZIRA QUE PRENGUEN LES CASES DELS SENYORS D'ALCÀSSER, LLOMBAI I LA POBLA LLARGA, LLOCS DEL TERME DE LA MATEIXA VILA, I QUE VEDEN LA TRESTA DE CAVALLS I ARMES (1347 novembre 27, València) 189
108. LA UNIÓ INSTA ELS JURATS DE MORVEDRE A ENVIAR SÍNDICS A VALÈNCIA, PER TAL DE PARTICIPAR EN LES JUNTES, I POSAR LA VILA EN PEU DE GUERRA (1347 novembre 28, València) 190
109. ELS CONSERVADORS EXIGEIXEN AL NOBLE GUILLEM RAMON DE MONTCADA QUE JURE LA UNIÓ, AMB L'AMENANÇA DE PROCEDIR CONTRA ELL (1347 novembre 28, València) 191
110. ELS JURATS DE COCENTAINA SOL·LICITEN PEREMPTÒRIAMENT AUXILI CONTRA ALFONS ROGER DE LLORIA, SENYOR DE LA BARONIA, QUE HA POSAT SETGE A LA VILA (1347 novembre 28, Cocentaina) 191
111. LA UNIÓ REQUEREIX LES ALJAMES DE SARRAÏNS D'ALBALAT DELS TARONGERS I D'ALTRES LLOCS QUE CESSEN EN AJUDAR ELS REIALISTES, AMB AMENACES (1347 novembre 29, València) 192
112. EL NOTARI JAUME DESPRATS ÉS ENVIAT PER LA UNIÓ A ALGUNS LLOCS UNIONISTES, PER DEMANAR-LOS LA TRAMESA DE BALLESTERS I LLANÇERS A ALZIRA (1347 novembre 30, València) 193
113. ELS CONSERVADORS EXIGEIXEN PER SEGONA VEGADA A LA UNIÓ D'ARAGÓ QUE ELS HI ENVIE CAVALLERIA, SEGONS EL PACTE, A L'ESPERA D'UN ATAC REIALISTA (1347 novembre 30, València) 194
114. ELS CONSERVADORS RECLAMEN L'ENTREGA DEL CASTELL DE RIBAROJA, PER EVITAR QUE L'OCUPEN ELS DEL REI (1347 desembre 1, València) 195
115. DEMANEN LA TRAMESA DE MÉS FORÇA DE LA UNIÓ DE VALÈNCIA A ALZIRA, ATESA LA SUPERIORITAT NUMÈRICA DE LA HOST DE XÀTIVA (1347 desembre 1, Alzira) 196
116. ELS CONSERVADORS DE LA UNIÓ ANUNCIEN LA MARXA DE 50 CAVALLS I 5.000 PEONS EN AUXILI D'ALZIRA (1347 desembre 1, València) 198
117. EL NOBLE GILABERT DE CENTELLES INTENTA DISSUADIR FRANCESC D'OLLO, INVOCANT LA MÚTUA AMISTAT, DE MILITAR EN LA UNIÓ CONTRA XÀTIVA [1347 desembre 1, Castelló de Xàtiva] 198
118. EL NOBLE HUMBERT DE CRUÏLLES NOTIFICA ALS CONSERVADORS L'OCUPACIÓ DEL CASTELL DE BÉTERA, I DEMANA MATERIAL, HOMES I DINERS PER A LA DEFENSA (1347 desembre 3, Bétera) 199
119. EL REI ANUNCIA A PERE DE XÈRICA L'ANADA AL REGNE DE VALÈNCIA DE L'INFANT PERE AL FRONT D'UN EXÈRCIT, PER TAL DE SOTMETRE MILITARMENTE LA REVOLTA (1347 desembre 8, Barcelona) 200
120. DESCRIPCIÓ DE LES BATALLES DE LA POBLA LLARGA (4-DESEMBRE-1347) I DE BÉTERA (17-DESEMBRE-1347), SEGONS LA DECLARACIÓ DE

FRANCESC RODEJA, CONSERVADOR DE LA UNIÓ, EN EL SEU PROCÉS (1348 desembre 11, València)	201
121. ELS JURATS DE VALÈNCIA I ELS CONSERVADORS COMUNIQUEN A LA UNIÓ D'ARAGÓ LA VICTÒRIA DE BÉTERA CONTRA LES FORCES DEL GOVERNADOR (1347 desembre 17-18, València)	204
122. COMISSIÓ ENCARREGADA PER LA UNIÓ DE REBRE LES MANIFESTACIONS DELS DANYS REBUTS PELS UNIONISTES, I DE LA INCAUTACIÓ DELS BÉNS DELS CONTRARIS (1347 desembre 30, València; 1348 gener 15 i 17, València)	205
123. COMISSIÓ NOMENADA PER LA UNIÓ A FI DE VENDRE ELS CENSALS I BÉNS IMMOBLES QUE ES TROBEN DE PROPIETAT DELS REIALISTES (1348 febrer 18, València)	208
5. LA MEDIACIÓ DELS AMBAIXADORS DE CATALUNYA A VALÈNCIA I ELS TRACTAMENTS DE LA UNIÓ AMB EL REI A MORVEDRE (GENER-MARÇ 1348)	
124. PROPOSTES DELS MEDIADORS DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA PER A UN ACORD PACÍFIC ENTRE LA UNIÓ DE VALÈNCIA I EL REI PERE [1348 febrer?]	209
125. ELS CAPS DE LA UNIÓ AL BISBE DE TORTOSA I ELS MEDIADORS DE CATALUNYA: DEMANEN L'APROVACIÓ DELS CAPÍTOLS LLIURATS AL REI, SENSE MÉS DILACIÓ (1348 febrer 19, València)	210
126. RÈPLIQUES DE LA UNIÓ A LES RESPOSTES DONADES PEL REI ALS SEUS CAPÍTOLS, AMB NOVES ADDICIONS [1348 febrer, València]	211
127. RESPOSTES DE PERE EL CERIMONIÓS A LES RÈPLIQUES DE LA UNIÓ SOBRE ELS CAPÍTOLS PRESENTATS A LA CORONA [1348 febrer, Morvedre]	218
128. TRES NOVES PETICIONS DE LA CIUTAT DE VALÈNCIA AL REI: RETORN AL REIALENC DE LA VILES DE LLÍRIA, CULLERA I COCENTAINA I CORRECCIÓ D'UN FUR [1348 febrer? València-Morvedre]	223
129. NOVES DEMANDES DE LA UNIÓ AL REI, ENTRE LES QUALS LA CREACIÓ D'UN JUTGE GENERAL DE CONTRAFURS [1348 febrer-març, València]	225
130. EL REI PERE ATORGA, PER MEDIACIÓ DEL LEGAT PAPAL I DELS AMBAIXADORS DE BARCELONA I DE MALLORCA, LA MAJOR PART DELS CAPÍTOLS PRESENTATS PER LA UNIÓ (1348 [març 25, Morvedre])	231
131. EL REI EXIGEIX COM A CONDICIÓ, PER A FIRMAR LA UNIÓ, QUE HI SIGUEN REBUTS ELS INFANTS, ELS NOBLES I TOTS ELS HABITANTS DEL REGNE [1348 març, Morvedre]	238
132. RELACIÓ DE PERSONATGES EXCLOSOS DE LA CASA DEL REI PER LA UNIÓ DE VALÈNCIA, ENTRE ELLS EL BISBE FENOLLET, EL MESTRE DE MONTESA, NOBLES I JURISTES [1348 març? València]	239

6. L'AVALOT DE MORVEDRE I LA MARXA FORÇADA DE PERE EL CERIMONIÓS A VALÈNCIA. EL MONARCA, EN MANS DE LA UNIÓ (MARÇ-JULIOL 1348)	240
133. EL REI PERE RELATA A PERE DE XÈRICA I A BERNAT DE CABRERA L'AVALOT ESDEVINGUT A MORVEDRE, QUE L'OBLIGÀ A TRASLLADAR-SE A VALÈNCIA (1348 març 31, València)	240
134. MEMORIAL DE MATEU ADRIÀ, SECRETARI REIAL, AMB L'ACTA DELS TRACTES ENTRE ELS AMBAIXADORS CATALANS I LA UNIÓ I LES CONDICIONS DEL REI (1348 abril 3, València, al palau del Real)	241
135. EL REI PERE A L'INFANT PERE DE RIBAGORÇA: EXPLICA EL TUMULT PRODUÏT LA VESPERA DAVANT DEL PALAU I DEMANA CONSELL A FI DE PODER SORTIR DEL REGNE DE VALÈNCIA (1348 abril 7, València)	243
136. RELAT DE L'ASSALT AL PALAU DEL REAL DEL DIA 6 D'ABRIL ANTERIOR, SEGONS LA DECLARACIÓ DE DOMINGO DE MONTSÓ, CONSERVADOR DE LA UNIÓ, EN EL SEU PROCÉS (1348 desembre 13, València)	245
137. JURAMENT I HOMENATGE A LA UNIÓ, PRESTAT PELS PROCURADORS DE LA VILA DE SANT MATEU (1348 abril 14, València)	247
138. ORDRE DEL REI ALS JUSTÍCIES DE VALÈNCIA I D'ALZIRA I ALS OFICIALS COMPETENTS D'IMPEDIR QUE SIGUEN VEXATS ELS SARRAÏNS, QUE FUGEN DEL REGNE PER LA GUERRA, I AL BATLE GENERAL DE NO DONAR-LOS LLICÈNCIA D'EIXIDA (1348 abril 24, València)	249
139. ELS CONSERVADORS DELEGUEN EN ELS JURATS D'ALPONT PER A REBRE ELS JURAMENTS I HOMENATGES A LA UNIÓ DELS HOMES DE LA VILA (1348 abril 26, València)	250
140. CARTA DE JOAN XIMENES D'URREA A LA UNIÓ D'ARAGÓ, SOBRE LA PETICIÓ QUE VALÈNCIA PAGUE LA SEUA TROPA I LA POSSIBILITAT DE CELEBRAR UN PARLAMENT GENERAL (1348 maig 18, València)	251
7. EL REI EN ARAGÓ: LA VICTÒRIA SOBRE LA UNIÓ ARAGONESA. OFENSIVA CONTRA VALÈNCIA. RADICALITZACIÓ DE LA UNIÓ (JULIOL-NOVEMBRE 1348)	253
141. PERE EL CERIMONIÓS ALS JURATS DE VALÈNCIA: ORDENA QUE PRESTEN AUXILI AL JUSTÍCIA CRIMINAL I ALS OFICIALS REIALS EN IMPEDIR EL SAQUEIG DE LES CASES DELS MORTS DE PESTA (1348 juliol 23, Terol; 1348 agost 2, València)	253
142. CARTA DE CONHORT DELS CONSERVADORS A LA REINA VÍDUA ELIÖNOR PER LA DESFETA D'ÉPILA (1348 agost 10, València)	255
143. LA UNIÓ TRAMET UN MISSATGER A CASTELLA, ALS INFANTS FERRAN I JOAN I LA REINA VÍDUA, EN DEMANDA D'AJUDA MILITAR CONTRA UN PRÒXIM ATAC DEL REI (1348 agost 20, València)	257
144. ELS CONSERVADORS I JURATS DE VALÈNCIA A LA REINA VÍDUA ELIÖNOR, AMB NOTÍCIES DE LA GUERRA (1348 agost 30, València)	259

145. LA UNIÓ SOL·LICITA DE L'INFANT FERRAN AJUDA MILITAR URGENT, DESPRÉS DE CONÉIXER LA REPRESSIÓ DEL REI PERE A L'ARAGÓ (1348 setembre 2, València)	260
146. CRIDA DE LA UNIÓ: PROCLAMACIÓ DE JOAN SALA COM A CAPITÀ DE LA GUERRA I IMPOSICIÓ A VALÈNCIA DE L'ESTAT DE SETGE (1348 octubre 9, València)	261
147. EL GOVERNADOR PERE DE XÈRICA ALS JURATS DE VALÈNCIA: ELS ACUSA DE FORÇAR LES VILES A ENTRAR EN LA UNIÓ, I EXIGEIX LA RESTITUCIÓ DELS CASTELLS DE PATERNA I DEL PUIG (1348 octubre 16, Lliria)	262
148. ELS CONSERVADORS ALS MISSATGERS TRAMESOS A L'INFANT FERRAN A CASTELLA: INFORMEN ALARMATS DELS ATACS DEL GOVERNADOR I DEL TRASLLAT DEL REI A MORVEDRE (1348 octubre 25, València)	263
149. ELS CONSERVADORS ALS SEUS MISSATGERS A CASTELLA, AMB NOTÍCIES DE LA GUERRA I DE LA TREVA QUE HAN DECRETAT A INSTÀNCIES DEL REI CASTELLÀ ALFONS XI (1348 novembre 5, València)	266
8. LA CAIGUDA DE VALÈNCIA (10-DESEMBRE-1348). EL PROCÉS CONTRA LA UNIÓ: UNA DURÍSSIMA REPRESSIÓ. CONVOCATÒRIA DE CORTS DEL REGNE	269
150. PERE EL CERIMONIÓS INFORMA ELS CONSELLERS GALCERAN DE BELLPUIG I LLOP DE GURREA DE LA VICTÒRIA REIAL A MISLATA, SEGUIDA DE LA CAIGUDA DE LA CIUTAT DE VALÈNCIA (1348 desembre 11, València)	269
151. NOTÍCIA DE LES EXECUCIONS DE PRESONERS REIALISTES ORDENADES PER LA UNIÓ, SEGONS LA DEPOSICIÓ D'UN TESTIMONI (1348 desembre 19, València)	270
152. CÀRRECS FORMULATS CONTRA LA UNIÓ DE VALÈNCIA PEL PROCURADOR FISCAL DEL REI, EN EL PROCÉS INCOAT A L'EFECTE (1348 novembre 21, Sogorb)	271
153. RELACIÓ D'IMPUTATS EN ELS FETS DE LA UNIÓ DE VALÈNCIA, VIUS I DIFUNTS, AMB L'EXPRESSIÓ DELS SEUS BÉNS [1348]	290
154. EXHORTACIÓ DE PERE EL CERIMONIÓS AL POBLE DE LA CIUTAT DE VALÈNCIA PERQUÈ ES RETA, AMB LA PROMESA DE PERDÓ, LLEVAT DELS DIRIGENTS (1348 desembre 5, Montcada)	300
155. ORDRE DEL REI A L'ALCAID DEL CASTELL DE XIVA QUE TRENQUE ELS CAMINS AMB CASTELLA I POSE ESPIES A REQUENA (1348 desembre 7, campament reial a Mislata)	300
156. EL REI PERE RELATA LA BATALLA DE MISLATA A LES INFANTES, ELS INFANTS ONCLES SEUS, CONSELLERS REIALS I CIUTATS PRINCIPALS DEL SEUS DOMINIS (1348 desembre 11, València)	301
157. NOTÍCIES DE LA BATALLA DE MISLATA APORTADES PER GUILLEM CANALS, NOTARI, TESTIMONI EN EL PROCÉS DE LA UNIÓ (1349 novembre 19, València)	303
158. COMISSIÓ DE NOBLES I JURISTES CREADA PER LA CORONA PER A PROCEDIR JUDICIALMENT CONTRA LA CIUTAT DE VALÈNCIA, VILES, LLOCS I INDIVIDUS IMPLICATS EN LA UNIÓ (1348 desembre 11, València)	304

159. CONVOCATÒRIA REIAL AL CONSELL DE VALÈNCIA PER A LES CORTS DEL REGNE, A CELEBRAR EL TERCER DIA DE NADAL A LA CIUTAT (1348 desembre 11, València)	305
160. ORDRE DEL REI A L'ALCAID DEL CASTELL DE XIVA QUE ARRESTE TOTS ELS UNIONISTES QUE PASSEN PER LA SEUA JURISDICCIO (1348 desembre 12, València)	307
161. EL REI PERE A L'ALCAID DE XIVA: EN PREVISIÓ D'UN ATAC DE L'INFANT FERRAN DES DE CASTELLA, L'HI ENVIA LES HOSTS DE XÀTIVA I D'ALCOI (1348 desembre 13, València)	307
162. INTERROGATORI DE JOAN SALA, CAPITÀ DE LA UNIÓ, SOBRE LA INFORMACIÓ QUE ES CREU DONAREN ALS REVOLTATS ALGUNES PERSONES DE LA CASA DEL REI (1348 desembre..., València)	308
163. INTERROGATORI DE JOAN SALA, JURISTA, CAPITÀ DE LA UNIÓ, EN LA CAUSA SEGUIDA CONTRA ELL (1348 desembre 17, València)	310
164. BERNAT DE CABRERA I BERENGUER DE CODINACHS DEMANEN AL CONSELL DE VALÈNCIA, EN NOM DE LA CORONA, LA CESSIÓ DEL NOMENAMENT DE JUSTÍCIA CRIMINAL PER TRES ANYS (1348 desembre 22, València)	333
165. SENTÈNCIA REIAL DE PENA CAPITAL I CONFISCACIÓ DE BÉNS DICTADA CONTRA JOAN SALA I ALTRES DIRIGENTS DE LA UNIÓ (1348 desembre 23, València, al palau del Real)	334
166. PERDÓ GENERAL ATORGAT PER PERE EL CERIMONIÓS ALS INculpATS EN LA UNIÓ, LLEVAT DELS FUGITS, ELS DIFUNTS, CAVALLERS I ALTRES (1348 desembre 30, València)	341
167. L'ABAT D'ARLES, LEGAT PAPAL, PRONUNCIA LA DISSOLUCIÓ DELS JURAMENTS PRESTATS PER QUALSEVOL INDIVIDU A LA UNIÓ (1349 gener 6, València)	345
168. SEGONA SENTÈNCIA REIAL, CONTRA BERNAT REDON I TRES DIRIGENTS UNIONISTES MÉS (1349 gener 10, València, al palau del Real)	347
169. CARTA D'AGRAÏMENT DE PERE EL CERIMONIÓS AL PAPA CLIMENT VI PER L'ACTUACIÓ DE L'ABAT D'ARLES, QUE HA EXHORTAT EL POBLE A L'OBEDIÈNCIA AL MONARCA (1349 gener 29, València)	350
170. VENDA DEL REI AL MESTRE DE MONTESA DEL DRET DE DEMANAR COMPOSICIONS PECUNIÀRIES ALS LLOCS DEL MAESTRAT INSURRECTES (1349 març 10, València, al palau del Real)	351
171. FÒRMULA DEL JURAMENT DE FIDELITAT I HOMENATGE A LA CORONA QUE ÉS EXIGIT A TOTS ELS LLOCS DE REIALENC DEL REGNE DE VALÈNCIA (1349 març 24, València)	354
172. PRIVILEGI REIAL PER GARANTIR QUE LA DESIGNACIÓ DIRECTA PER PART DEL MONARCA DELS JUSTÍCIES DE VALÈNCIA, PEL TERMINI DE DOS ANYS, NO PERJUDIQUE LA NORMA FORAL (1349 març 26, València)	356
173. PERE EL CERIMONIÓS NOMENA UNA COMISSIÓ PER TAL D'OCUPAR ELS BÉNS CONFISCATS ALS UNIONISTES I VENDRE'LS EN PROFIT DEL FISC (1349 abril 22, València)	357
174. INVESTIGACIÓ ORDENADA PEL REI SOBRE ELS DOMÈSTICS DE LA CASA REIAL QUE VAREN PRESTAR AJUDA A LES UNIONS (1349 desembre 4, València; 1350 gener 20, València)	359

175. PRIVILEGI REIAL PER GARANTIR LA NORMA FORAL D'ELECCIÓ DE JURATS, MALGRAT LA DESIGNACIÓ DIRECTA EFECTUADA PEL REI ELS DOS DARRERS ANYS (1350 gener 18, València)	362
176. L'INFANT FERRAN PROCLAMA EL SEU DESNATURAMENT DEL REI D'ARAGÓ, I INSTA ELS JURATS DE BIAR A ADHERIR-S'HI I RESTAURAR LA UNIÓ (1356 octubre 18, a l'horta de Biar)	363
9. APÈNDIX. CORTS DE VALÈNCIA DE 1349	366
<i>a) Diari de les corts</i>	
177. PROCÉS DE LES CORTS DEL REGNE DE VALÈNCIA (1348 desembre 27-1349 abril 3, València)	366
<i>b) Documentació complementària de l'assemblea</i>	
178. LLISTA DE CONVOCATS A LES CORTS DEL REGNE, EN REPRESENTACIÓ DELS TRES BRAÇOS (1348 desembre, València)	393
179. CARTA REIAL DE CONVOCATÒRIA A CORTS, DIRIGIDA AL BISBE DE VALÈNCIA, O AL VICARI GENERAL DE LA DIÒCESI (1348 desembre 11, València)	396
180. ACTES D'INSTITUCIÓ DE SÍNDICS A LES CORTS, ATORGADES PER CIUTATS I VILES, AIXÍ COM PER L'INFANT PERE DE RIBAGORÇA (1348 desembre-1349 gener)	396
181. CÈDULA PRESENTADA PEL BRAÇ ECLESIASTIC, AMB ELS NOMS DELS TRACTADORS QUE EL REPRESENTEN EN CORTS [1349 gener 12, València]	399
182. CÈDULA PRESENTADA PELS BRAÇOS ECLESIASTIC I MILITAR, AMB ELS TRACTADORS EN CORTS DESIGNATS PER ELLS [1349 gener 12, València]	399
183. CÈDULA PRESENTADA A LES CORTS PEL CONSELL DE LA CIUTAT DE VALÈNCIA, AMB ELS NOMS DELS SEUS TRACTADORS [1349 gener 12, València]	400
184. CÈDULA PRESENTADA PEL BRAÇ REIAL DE LES CORTS, SENSE VALÈNCIA, AMB ELS NOMS DELS TRACTADORS PER LA CIUTAT DE XÀTIVA I LES VILES DEL REGNE [1349 gener 12, València]	401
<i>Índex onomàstic</i>	403

*f*onts històriques valencianeS
59.

VNIVERSITAT VALÈNCIA